

Doktorn 5

Vårdprogram för trädgården vid Svend och Hanne Bøgh-Andersens villa i Laholm

LÄNSSTYRELSEN
HALLANDS LÄN

Doktorn 5:

Vårdprogram för trädgården vid Svend och Hanne Bøgh-Andersens villa i Laholm

Boel Nordgren, Edlas Have

Tack

Ett stort tack till Håkan Dahl som tålmodigt svarat på frågor samt tillhandahållit familjens privata arkivmaterial såsom fotografier och ritningar.

Tack även till Länsstyrelsen i Hallands län som finansierat framtagandet av vårdprogrammet.

INNEHÅLL

Inledning: Om Svend, Hanne och deras trädgård.....	7
<u>Trädgården som helhet.....</u>	<u>8</u>
Trädgården år 2015/2016.....	8
Beskrivning.....	8
Inventeringsplan.....	9
Historik.....	11
1957-1967: Den nyanlagda trädgården.....	11
1970-1980-tal: Den tillväxande trädgården.....	12
1990-2000-tal: Den uppvuxna trädgården.....	12
2010-tal: Den övervuxna trädgården.....	13
2015: Den gallrade trädgården.....	13
Kopplingar till samtida trädgårdar.....	14
Övergripandevärden.....	18
Övergripande målsättningar.....	18
<u>Delområden.....</u>	<u>19</u>
1. Entrén från Vingesgatan.....	20
Nuläge.....	20
Historik.....	21
Värden.....	23
Målsättningar.....	23
Åtgärdsförslag.....	24
2. Området intill carporten.....	25
Nuläge.....	25
Historik.....	26
Värden.....	28
Målsättningar.....	28
Åtgärdsförslag.....	28
3. Gången på östsidan.....	29
Nuläge.....	29
Historik.....	29
Värden.....	32
Målsättningar.....	32
Åtgärdsförslag.....	33

4. Stora gräsplanen i söder.....	34
Nuläge.....	34
Historik.....	35
Värden.....	40
Målsättningar.....	40
Åtgärdsförslag.....	40
5. Lilla gräsplanen i söder.....	42
Nuläge.....	42
Historik.....	43
Värden.....	46
Målsättningar.....	46
Åtgärdsförslag.....	46
6. Slänten i söder.....	47
Nuläge.....	47
Historik.....	48
Värden.....	49
Målsättningar.....	49
Åtgärdsförslag.....	49
7. Staketet mot Krukmakaregränd.....	50
Nuläge.....	50
Historik.....	50
Värden.....	51
Målsättningar.....	51
Åtgärdsförslag.....	51
8. Området intill garaget.....	52
Nuläge.....	52
Historik.....	53
Värden.....	54
Målsättningar.....	54
Åtgärdsförslag.....	54
9. Västterrassen.....	55
Nuläge.....	55
Historik.....	56
Värden.....	60
Målsättningar.....	60
Åtgärdsförslag.....	60
10. Bassängrummet.....	61
Nuläge.....	61
Historik.....	62
Värden.....	65
Målsättningar.....	65
Åtgärdsförslag.....	65
11. Skridskobanan.....	66
Nuläge.....	66
Historik.....	67
Värden.....	69
Målsättningar.....	69
Åtgärdsförslag.....	69
Avslutning.....	70

Inledning: om Svend, Hanne och deras trädgård

Svend Bøgh-Andersen (1916-1984) var en danskfödd arkitekt som flyttade till Sverige efter andra världskriget och därefter under många år var verksam i Laholm, dels som stadsarkitekt och dels i egen firma. Hans verk har bland annat uppmärksammats av tidigare länsantikvarie Lennart Lundborg i Föreningen Gamla Laholms årsbok från år 2003 (Lundborg 2003) samt i ett examensarbete från Bebyggelseantikvarieprogrammet vid Göteborgs universitet (Johansson 2015).

Den villa som han ritade och lät uppföra till sig själv och sin familj år 1956 finns omnämnd i verket *Nya svenska villor*, författad av Erik Thelaus år 1958. Inför byggnadsminnesförklaringen år 2011 gjordes en dokumentation där även trädgården kring villan nämns (Bergfast 2010). I övrigt finns inget tidigare skrivet om trädgården. Det finns inte heller någon planritning, och någon sådan verkar heller aldrig ha funnits. Däremot kan det finnas eller ha funnits minnesanteckningar och skisser (Dahl, muntligen, mars 2016), men dessa har inte återfunnits under arbetet med vårdprogrammet.

Också Hanne Bøgh-Andersen (1920-2015) var kunnig inom form- och färglära och arkitektur. Hon hade en examen i konst och färglära och bistod ofta med färgsättning i Svends uppdrag, framförallt då det gällde privatkunder (Dahl, muntligen, mars 2015). Hannes syster var utbildad inredningsarkitekt och arbetade tillsammans med möbeldesignern Finn Juhl, så kunskap om design och arkitektur fanns på olika håll och på flera olika sätt inom familjen.

Även när det gällde trädgården hade Hanne mycket idéer, men det verkar ändå som om det var Svend som stod för huvudplaneringen. I den danska arkitektutbildningen ingick en del utbildning inom trädgård, så Svend hade viss kunskap med sig från början. Lennart Lundborg beskriver hur flera av de byggnader som Svend ritat i Laholm låg inbäddade i grönska vid 2000-talets början (Lundborg 2003). Samma sak gällde i allra högsta grad den egna villan under tidigt 2000-tal. Det är oklart om Svend planerade utemiljön kring de byggnader han ritade, men han gjorde alltid illustrationer där det fanns med en grönskande omgivning eftersom det var så säljande (Dahl, muntligen, mars 2016).

Planeringen av den egna trädgården vid Doktorn 5 gjordes troligen inte vid ett tillfälle utan den växte successivt fram under de första tio åren efter att huset uppförts. För plantering och större arbeten anlätades lokala trädgårdsfirmor. Växterna köptes ofta lokalt, till exempel i Våxtorp och Lilla Tjärby. Svend och Hanne hade ingen regelbunden hjälp med skötseln utan Svend gjorde det mesta av grovarbetet medan Hanne finputsade (Dahl, muntligen, mars 2016). De tyckte mycket om sin trädgård och satt till exempel ofta ute i den och åt lunch eller drack kaffe.

Svend Bøgh-Andersen gick bort år 1984. Under 2015 dog först Hannes och Svends dotter Susanne i april och i början av december avled Hanne. Huset gick i arv till barnbarnen Svend och Hélène. Svärsonen Håkan Dahl har för barnens räkning börjat restaurera huset och trädgården.

Hanne, dottern Susanne och Svend i Tivoliparken, Kristianstad 1948. Privat fotosamling DR5-103-57-3.

Trädgården som helhet

Trädgården år 2015/2016

Beskrivning

Villan med omgivande trädgård ligger i hörnet Vingesgatan/Krukmakaregatan, alldeles intill Laholms kyrka. Tomten är ungefär 800 m² stor och huset, med integrerat garage och carport, är placerat så att det finns smala remsor av trädgård åt både norr, öster och väster, men med huvudparten söder om byggnaden.

Idag är det rododendronbuskagen som har den mest framträdande rollen i trädgården. Under 2015 röktes trädgården rejält och ett flertal mycket stora vintergröna växter togs bort. Främst handlade det om tujor (*Thuja* sp.) men även någon en (*Juniperus* sp.) och enstaka idegranar (*Taxus* sp.). Vad det var för arter är oklart. Också klätterväxter på fasaden har tagits ned, främst klättervildvin (*Parthenocissus quinquefolia*). Rökningen fick följden att trädgården är relativt lätt att överblicka idag, men å andra sidan har rumsbildningarna blivit betydligt otydligare än tidigare. Dessutom har kirsålen (*Aegopodium podagraria*) fått mycket ljus och frodas därför på många ställen.

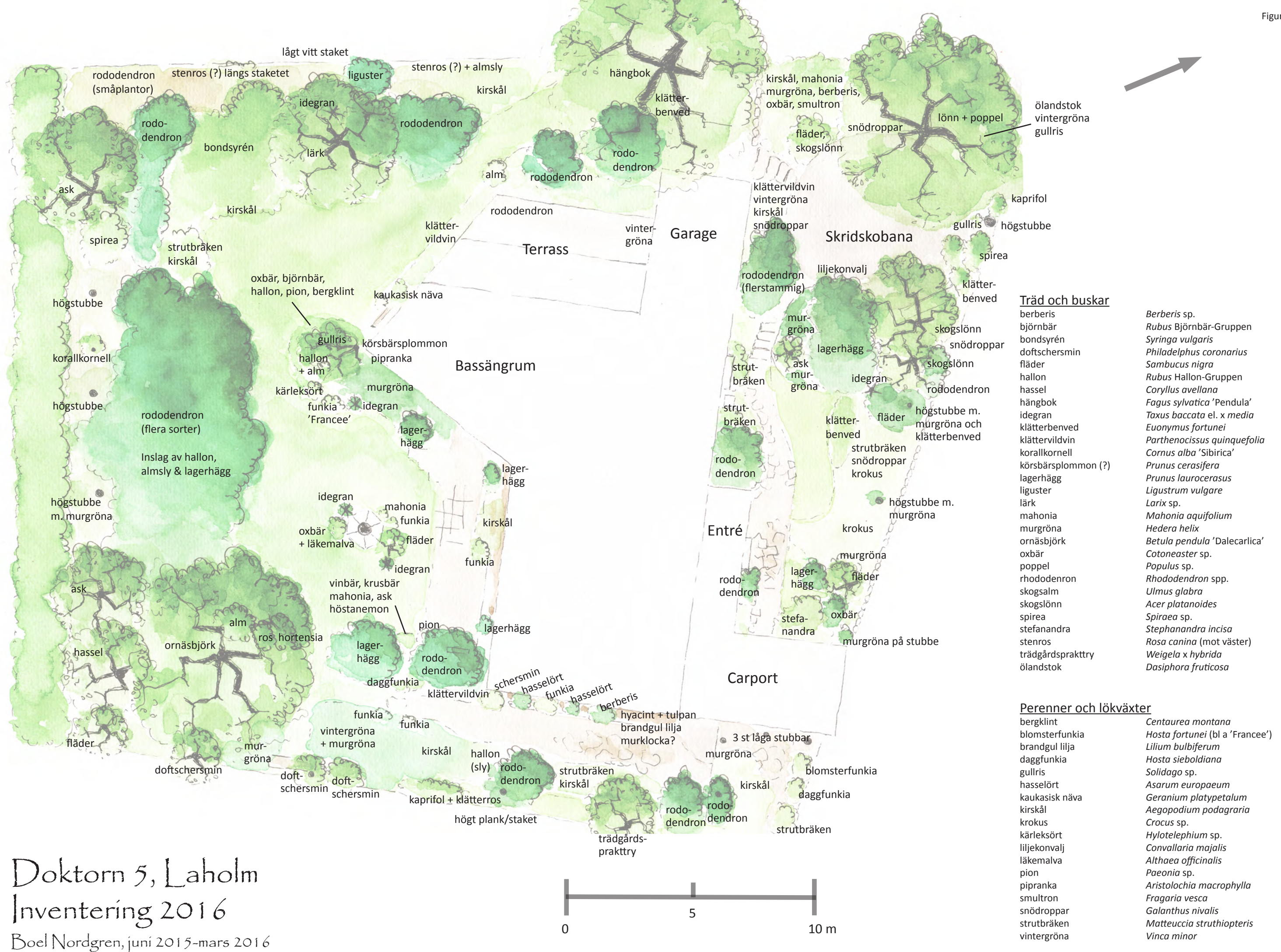
Figur 1. Doktorn 5 sedd från nordost, från kyrkogården. Foto: Boel Nordgren, 9 mars 2016.

Figur 2. Trädgården från sydost. Foto: BN, 9 mars 2016.

Figur 3. De stora rododendronpartierna är idag trädgårdens mest framträdande inslag. Foto: Håkan Dahl, juni 2015.

Historik

Den här trädgårdens historia kan grovt delas in i fem faser enligt följande:

1956-ca 1970: Det nybyggda huset och den nyanlagda trädgården

År 1956 uppfördes huset och åren därefter anlades trädgården runt villan. Redan efter ett fåtal år gjordes några större förändringar, såsom att bassängen byggdes in, oregelbundna plattor av ölandskalksten byttes ut mot betongplattor och det ursprungliga ganska grova och omålade staketet byttes ut mot det vita staket som finns mot Krukmakaregränd idag. Dessutom uppfördes carporten under tidigt 1960-tal, sannolikt 1962 (Dahl, muntligen, maj 2016). Dessa tidiga ändringar och tillägg berodde, tror svärsonen Håkan Dahl, inte på att Svend och Hanne bytte uppfattning om hur de ville ha det, utan det var snarare en ekonomisk fråga. När huset byggdes var den ekonomiska situationen ganska tigt. Uppförandet bekostades med hjälp av staligt lån, och för att få ett sådant krävdes att allt var väl motiverat. Extravaganser tilläts inte, och därför drogs det ned på en hel del saker. Under åren efter att huset uppförts gick det emellertid mycket bra för Svends firma och då valde Svend och Hanne att gå vidare med vissa saker såsom att bygga carporten och bassängrummet, och att göra om andra saker som markbeläggning och staket. Att plattorna lades om kan också delvis ha berott på att Svend ville prova de nya betongplattorna för att veta om han kunde rekommendera dem till kunder. Kanske var det också en skötselfråga - ölandsstenen med gräs emellan krävde mer skötsel än betongplattorna. En pergola som tidigt uppfördes längs husets östra sida togs också bort redan på 1970-talet, och det berodde sannolikt på att den blev för svårskött.

Figur 5. Det nybyggda huset år 1956. En huggen gran med julbelysning har placerats så att den syns väl inifrån huset. Privat fotosamling, DR5-001-034.

Figur 6. Förutom julgranen och en skottkärra syns på den här bilden endast ett par buskar nära garageporten och någon buske vid tomtgränsen. Längs tomtgränsen har ett staket börjat uppföras. Foto ur Thelaus, 1958.

Figur 7. Det ursprungliga staketet (vänster) och den ursprungliga markbeläggningen på Västterrassen (höger). Både staketet och ölandsstenen byttes ut redan under tidigt 1960-tal. Privat fotosamling, DR5-001-005 & DR5-001-004.

1970-1980-tal: Den tillväxande trädgården

Omkring år 1970 hade det mesta av växtligheten planterats. Under 1970- och 80-talen gjordes inga större förändringar utan det som fanns i trädgården fick växa till sig. Den stora silvriga granen (figur 8) var bland de första växterna som planterades. Troligen var det en blågran, *Picea pungens* Glauca-gruppen. Den var en viktig punkt i trädgården fram till att den togs ned omkring år 2000.

Trädgården nyttjades flitigt av Svend och Hanne med barn och barnbarn under denna period. År 1984 gick Svend bort.

Figur 8. Svends och Hannes dotter Susanne med sonen Svend. Till vänster syns granen. Fotot är taget år 1976. Privat fotosamling, 4201-115.

1990-2000-tal: Den uppvuxna trädgården

Omkring år 2000 kan nog växtligheten sägas ha uppnått en slags maxpunkt. Merparten av det ursprungliga växtmaterialet fanns kvar, men en del växter började bli för stora för trädgården. Hanne trivdes dock i lummigheten, och ville inte ta bort eller beskära särskilt mycket. I boken *Gamla Laholm* från år 2003 beskrivs flera av de byggnader som Svend ritat i staden som inbäddade i lummig grönska, alltså precis som den privata bostaden vid samma tid. En del av utemiljöerna hade han troligen ritat eller åtminstone inspirerat till, och kanske var det ungefär så här Svend såg slutresultatet framför sig.

Figur 9. Huset sett från kyrkogården år 2001. Privat fotosamling, F1014-01

Figur 10. Trädgården sedd från sydost år 2001. Privat fotosamling, F1014-03.

2010-tal: Den övervuxna trädgården

Omkring år 2010 hade växtligheten nått sådana proportioner att det i stort sett inte gick att se huset.

Figur 11. Carporten kan anas bakom grönskan. Privat fotosamling, D2139-9604 .

2015: Den (delvis) gallrade trädgården

Under 2015 gallrades trädgården rejält, vilket gjort att huset nu syns betydligt bättre.

Figur 12. Trädgården sedd från väster. Foto: Håkan Dahl, juni 2015.

Figur 13. Carporten. Foto: Håkan Dahl, juni 2015.

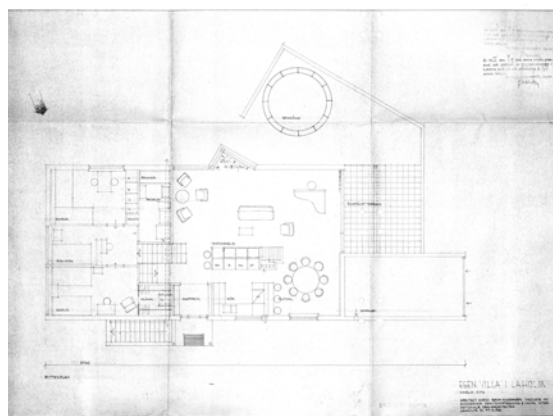
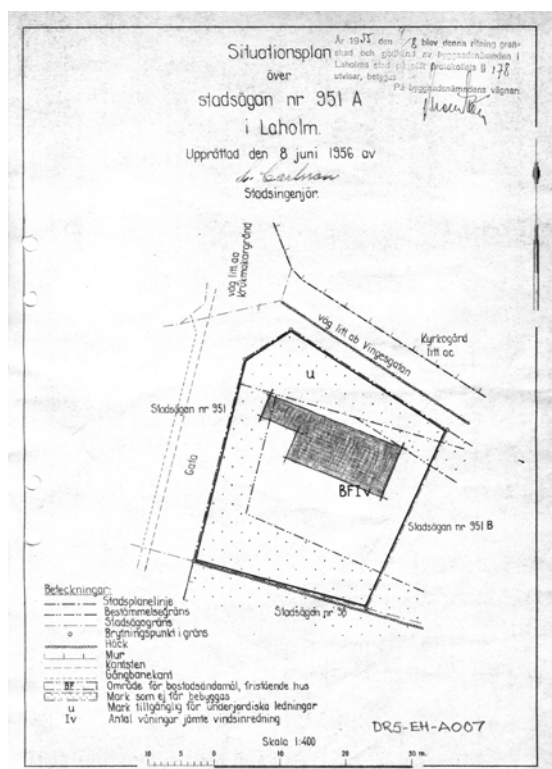
Kopplingar till samtida villaträdgårdar

Svends och Hannes privata villa Doktorn 5 uppfördes år 1956, och merparten av trädgården runt villan anlades under ett tiotal år mellan slutet av 1950-talet och slutet av 1960-talet. Liksom huset har trädgården många drag som tydligt kan kopplas till de ideal och det formspråk som växte fram under funktionalismen i Sverige med start omkring år 1930, även om både byggnaden och trädgården har en högst personlig touch. Nedan diskuteras några av dessa drag, punkt för punkt. Mot slutet av 1960-talet skedde ett ganska tydligt skifte när det gäller formspråk, materialval och växtanvändning i villaträdgårdarna. Det är tydligt att paret Bøgh-Andersen föredrog den föregående periodens formspråk, för inga stora ändringar gjordes efter 1960-talet.

Endast en byggnad på tomten

Idealet under tidsperioden ca 1930-1965 var att alla funktioner skulle integreras i bostadshuset, och att det inte skulle finnas några extra byggnader på tomten. Tvättstuga och förråd lades till exempel ofta i källaren, liksom garagen för de allt vanligare bilarna (Wilke, 2006, s. 144). Villan vid Doktorn 5 planerades just så, med flera olika funktioner i samma byggnad. I västra delen av byggnaden finns garaget, och under bostadsdelen hade Svend sitt arkitektkontor.

Vid byggnadens norra sida uppfördes efter några år en carport. Den har en ganska framträdande roll där den ligger strax intill huvudentrén till bostadsdelen och med nedgång till arkitektkontoret direkt från carporten. Även en sådan placering är typisk för tidsperioden, under vilken allt fler villaägare hade möjlighet att skaffa egen bil, och uppfarter, garage och carportar blev nya inslag i trädgårdarna. De kom ofta att dominera tomtens entré eller förgård och övriga estetiska aspekter fick anpassa sig efter bilens funktionella krav (Wilke, 2006, s. 173).

Figur 15. *Egen villa i Laholm*. Planritning över villan. Bas-sängen omgärdades först av en låg mur och kom efter några år att byggas in. Norr är nedåt på ritningen. Plan: Svend Bøgh-Andersen, 1956. Ur privat samling, DR5-EH-A003-SV.

Figur 14. *Situationsplan över stadsågan nr 951 A i Laholm*. Byggnadens placering på tomten. Plan: Stadsingenjör L. Carlsson, 1956. Ur privat samling, DR5-EH-A007-SV.

Rekreation framför nyttoodling

Intresset för, och behovet av, hemodling gick visserligen upp och ned under tidsperioden 1930-1965, med en topp under andra världskriget, men trenden var att de som förespråkade hemträdgården som en plats för rekreation snarare än för nyttoodling blev fler och fler. I trädgården skulle familjeför-sörjaren/-na kunna vila ut efter förvärvsarbetet, och eftersom den skulle skötas om på fritiden fick den inte vara alltför stor, max 800-1000 kvm, det vill säga ungefär så stor som trädgården vid Doktorn 5. Grönsaker, bär och frukt kunde hellre köpas än odlas i hemträdgården ansåg en rad trädgårdsskribenter. Gösta Reuterswärd beskrev i en av sina böcker köksträdgården som "besvärlig" och enligt Sven Gréen var det inte inne att plantera fruktträd under åren 1955 till 1965, enligt honom en reaktion på krigsårens strängt matnyttiga täppa (Wilke, 2006, s. 177-178). I trädgården vid Doktorn 5, som anlades under just denna tidsperiod, finns inte något fruktträd idag. Det planterades dock både äpple, plommon och päron längs husets östra sida under sent 1950-tal. Något köksland har aldrig funnits, så ur denna aspekt var trädgården helt i samspel med sin tid.

Figur 16. Poolen i förgrunden och badmintonnätet i bakgrunden, på gräsmattan utanför muren, kan ses som uttryck för att trädgården vid Doktorn 5 främst använts för rekreation. Privat fotosamling DR5-001-002.

Obruten gräsmatta

Hand i hand med det minskande intresset för nyttoodling gick gräsmattans segertåg. I funkisträdgården kom gräsmattan att bli det dominerande och centrala inslaget, och denna skulle absolut inte styckas sönder av gångar, odlingsytor eller växter. Genom att ersätta odling, rabatter och grusgångar med obruten gräsmatta skulle trädgården bli mer lättskött. Gräsmattan blev också, skriver Åsa Wilke, symbolen för den nya fritiden. "Här skulle man spela badminton och krocket, man skulle få sol och luft och barnen skulle få tumla runt utan att behöva akta några känsliga rabatter. Gräsmattan var lättskött och praktisk, den sågs som vacker och stilren och den erbjöd plats och tid över för andra fritidsaktiviteter" (Wilke, 2006, s 154).

De två kanske viktigaste trädgårdsrummen vid Doktorn 5 kallas här i vårdprogrammet för Stora gräsplanen i söder och Lilla gräsplanen i söder. Som namnen antyder består de av gräsytor vilka omgärdas av större buskage. Rabatterna finns och har funnits i huvudsak längs husväggarna. Mitt i Stora gräsplanen i söder planterades emellertid tidigt en gran, vilken bröt av gräsmattan och har gett en hel del skugga, så den är kanske ett lite otypiskt inslag. Å andra sidan har den under lång tid gett gräsytan ett tak och därmed bidragit till rumskänslan.

Utan tidskrävande nyttoodlingar, men med relativt stora gräsytor och ett modernt inslag som den lilla poolen/bassängen (figur 16), var nog trädgården vid Doktorn 5 just den förlängning av vardagsrummet och den plats för fritidsaktiviteter som förespråkades under denna tidsperiod.

Öppenhet mot gatan och slutet privat del

De funktionalistiska trädgårdarna var ofta relativt öppna mot gatan, med låga staket och/eller låg växtlighet. Den sida av trädgården som inte vette mot gatan kunde emellertid med fördel bestå av en väl omsluten gräsyta, där aktiviteter och solbadande kunde ske utan insyn.

Enkelt, hårdigt växturval- med vissa undantag

Under funktionalismen förespråkades fullt hårdigt växtmaterial som var säkert och enkelt att odla i Sverige. Att experimentera med annat ansågs opraktiskt (Wilke, 2006, s. 161). I den växtlista från sent 1950-tal som finns för Doktorn 5 nämns någon växt med tveksam hårdighet i Sverige, men det bör nog inte anses som anmärkningsvärt att privatpersoner under denna tid ibland ville prova lite mer osäkra växter. De "säkra korten" var förstås viktigare i massplanteringar vid större bostadsområden. I privatträdgårdar experimenterades det säkert en hel del. I Svends och Hannes fall kan det dessutom ha varit så att de ville använda en del växter som de var vana vid från Danmark, och det är inte alltid som sådana växter är säkert hårdiga i Sverige. Merparten av de växter som användes i trädgården vid Doktorn 5 var dock tämligen vanliga växter, det gjordes inga specialbeställningar utan växterna köptes i de lokala plantskolorna (Dahl, muntligen, mars 2016).

Dyra och exklusiva vintergröna växter

I trädgården vid Doktorn 5 har funnits en hel del vintergröna växter såsom tujor. Som många känner till började den typen av växter användas i stor omfattning från sent 60-tal/tidigt 70-tal. Tidigt under den funktionalistiska eran var vintergröna importerade barrväxter emellertid dyra och ansågs exklusiva. Om de alls planterades sattes de som solitärer så att de framträdde tydligt. En tuja vid husgaveln var vanligt (Wilke, 2006, s. 161). Trädgården vid Doktorn 5, anlagd mot slutet av perioden 1930-1965, får nog sägas vara ett mellanting när det gäller de vintergröna växterna. På de tidigaste fotografierna ser vi just en ensam en, eller om det är en tuja, vid terrassmuren. Sedan utökades de vintergröna inslagen, kanske i takt med att de blev billigare och mer lättåtkomliga fram emot 1970-talet.

Enhetligt- utom när det gällde klätterväxter!

Ett annat kännetecken för trädgårdsanläggningar under tidsperioden 1930-65 var att man var försiktig med att blanda olika blad- och blomfärger, då det ansågs störa helhetsintrycket. Därför kan det vid en första anblick verka som om det relativt stora urvalet av klätterväxter såsom klematis och klätterrosor i olika färger som syns i växtlistan för Doktorn 5 avviker från tidens ideal. Det var emellertid så att just klätterväxter var populära under tidsperioden, inte minst klätterrosor av olika slag och olika klematisarter. Klätterväxterna användes ofta på stödmurar och spaljéer, precis som vid Doktorn 5. De ansågs lämpade för att länka samman hus och trädgård, men de fick inte bli alltför dominerande så att de bäddade in hela huset. Starkväxande klättrare som vildvin och kaprifol användes mer på naturlika tomter, för att täcka bergspartier eller för att klättra upp i träd. Vid Doktorn 5 finns det murgröna som klättrar på högstubbarna efter askarna i trädgårdens södra del, och det finns även en hel del murgröna norr om huset, på och runt stammarna efter de tallar som stått där. Huset har tidigare till stora delar varit inklätt med klättervildvin, men merparten av denna har nyligen tagits ned, vilket var rätt eftersom den blivit alltför dominerande för dåtidens smak.

Också när det gäller rododendron tyckte Svend och Hanne om att blanda olika sorter och färger, och här hittade de de snarare sin inspiration i äldre trädgårdsanläggningar som Sofiero än i funkisträdgårdar.

Figur 17. Kalkstenen på terrassen ersattes tidigt av betongplattor. Fotot till vänster togs år 1963 och det till höger år 1966. Privat fotosamling, DR5-001-012 & DR5-001-015.

Populär kalksten och modern betong

I den tidiga funkisens trädgårdar var kalksten det material som var på modet. Det användes gärna till så kallade plattstigar, det vill säga gångstigar med glest placerade stenhällar direkt i gräsmattan. De äldre skötselkrävande grusgångarna skulle helst läggas igen var den allmänna åsikten, och plattstigar förespråkades som ett bra alternativ på platser där det absolut behövdes någon form av gångstig. Det vanligaste var att kalkstenen hade kvar sin naturliga grova yta (Wilke, 2006, s. 158-159).

Mot slutet av 50-talet gjorde den prefabricerade betongplattan entré. Redan dessförinnan hade betong använts som markmaterial, men då som hemmagjutna plattor eller platsgjuten på större ytor (Wilke, 2006, s. 160).

I trädgården vid Doktorn 5 lades kalksten som gångstigar och på de olika terrasserna i samband med att huset uppfördes år 1956, men redan efter ett fåtal år ersattes de på vissa ställen av betongplattor (se figur 17). Delvis berodde det säkert på att Svend ville prova de nya plattorna i den egna trädgården för att veta om han kunde rekommendera dem till kunder. Kalkstenen finns dock kvar i trädgården.

Nätta staket och grindar

Staket och grindar hade ofta nätta proportioner under funktionalismen. Smidesstaket i enkel utformning var populära, och om trästaket användes så hölls de låga, 65-100 cm var den vanligaste höjden (Wilke, 2006, s. 170-171). Vid Doktorn 5 fanns från början ett lite högre staket med träslanor (figur 7) men detta ersattes snart av det låga vita som stämmer bättre ihop med byggnaden. Det är troligt att Svend och Hanne hämtade idén till det första staketet från sina hemtrakter i Danmark.

Trädgårdsmöbler för vila

Under funktionalismen kom trädgårdsmöbler för avslappning och solbadande - nu var det ju tillåtet att vila i sin trädgård. En av de möbeltyper som kom in i trädgården under denna tidsperiod var hammocken, som även fanns i trädgården vid Doktorn 5 (figur 51).

Övergripande värden

Precis som när det gäller huset har den funktionalistiska karaktären bevarats ganska väl i trädgården. Få mer sentida material har förts in, och även om trädgården är lite nergången för tillfället så finns flera viktiga drag kvar, såsom:

- Bara en byggnad på tomten. Det har inte ens tillkommit någon friggebod eller liknande.
- Trädgården har en relativt öppen "förgård" eller framsida mot vägen, och en mer sluten privat del i söder för avkoppling och umgänge.
- Gräsyterna är fortfarande obrutna, förutom platsen där den stora granen stått.
- Buskage och rabatter ligger i gräsyternas ytterkanter och längs husväggarna.
- Kalkstensplattor från sent 1950-tal och betongplattor från tidigt 1960-tal finns kvar inom trädgården.
- Det låga staketet mot Krukmakaregränd stämmer väl ihop med huset och funktionalismens preferens för låga diskreta staket.

När det gäller växter är det emellertid ganska mycket av det ursprungliga och mest tidstypiska som har försvunnit under årens lopp. Rododendron är det som utmärker den här trädgården, och det är därför en växt som har ett extra stort värde.

Övergripande målsättningar

- Att trädgården delvis återgår till det utseende den hade under 1960-talet. Som hjälp för restaureringen används de fotografier som sammanställts i det här vårdprogrammet, samt växtlistan från sent 1950-tal, som tolkats här i dokumentet.

- Att växtlistan från sent 1950-tal är det första som konsulteras då nya växter ska planteras. Använd om möjligt listans växter och om det inte är möjligt; försök använda växter som var vanliga före 1965. Se till exempel böcker som *Hemträdgården* av Gunnar Berge (1948 års upplaga används här, men det finns ett flertal upplagor), *Mitt hem och min trädgård* (1963) av Lena Larsson och Gunnar Martinsson samt *Din trädgård* (1946) av Gösta Reuterswärd.

- Att funkiskaraktären bevaras och förstärks genom att "plottrigheten" hålls nere. Som exempel: hellre många plantor av en art/sort än ett flertal olika växter i en rabatt/plantering. Inga nya byggnader bör uppföras på tomten, inte ens en friggebod.

- Att trädgården har kvar en relativt öppen "förgård" i norr och en mer privat del i söder.

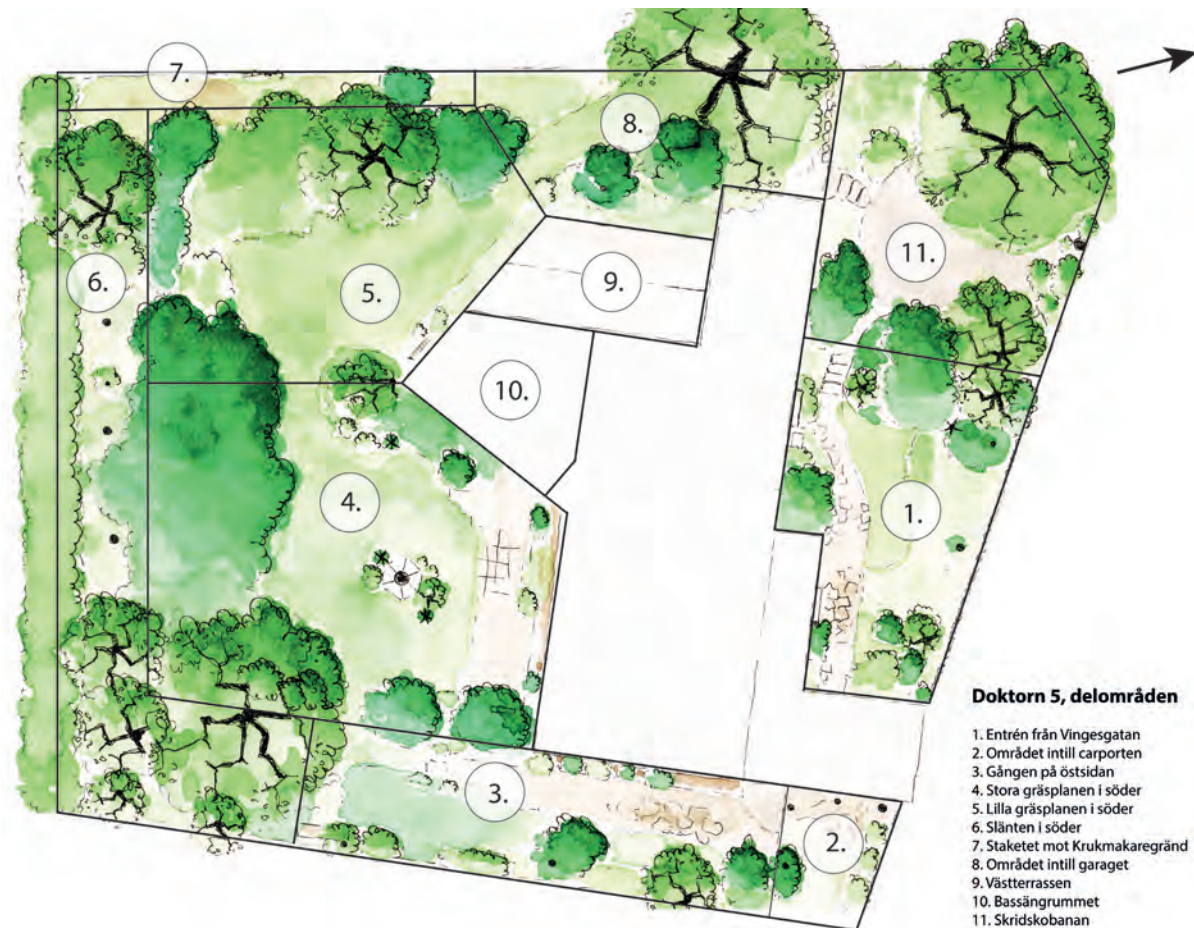
- Att gräsytor får ligga fria och obrutna, möjligen med undantag för någon ersättning för blågranen.

- Att blommor bara ska finnas i rabatter i anslutning till huset och sittplatserna. I övrigt ramas gräsmattan in av buskar och träd.

- Att material såsom betongplattor och kalkstensplattor bevaras.

Delområden

Figur 18.

1. Entrén från Vingesgatan
2. Området intill carporten
3. Gången längs östsidan
4. Stora gräsplanen i söder
5. Lilla gräsplanen i söder
6. Slänten i söder
7. Staketet mot Krukmakaregränd
8. Området intill garaget
9. Västterrassen
10. Bassängrummet
11. Skridskobanan

1. Entrén från Vingesgatan

Nuläge

På norra sidan av huset ligger entrén, eller entréerna för att vara korrekt. Via carporten och en liten kalkstensbelagd gång nås bostadsdelen medan en trappa placerad längst in i carporten leder ned till arkitektkontoret.

Ytan mellan huset och Vingesgatan innehåller en mindre gräsyta som ramas in av buskage med rododendron (*Rhododendron* sp.), lagerhägg (*Prunus laurocerasus*), fläder (*Sambucus nigra*), oxbär (*Cotoneaster* sp.), stefanandra (*Stephanandra incisa*), klätterbenved (*Euonymus fortunei*) och idegran (*Taxus* sp.). Både längs husväggen och ut mot trottoaren växer stora ruggar med strutbräken (*Mattuccia struthiopteris*). Nära trottoaren står tre högstubbar på vilka det klättrar murgröna (*Hedera helix*). Nära vägen finns även mycket krokus (*Crocus* sp.), snödroppar (*Galanthus nivalis*) och liljekonvalj (*Convallaria majalis*).

Figur 20. Carporten och området framför entrén, sett från Vingesgatan. Foto: Håkan Dahl, juni 2015.

Figur 23. Foto taget från norr mot carporten. Bakom den vita muren till höger finns trappan som leder ned till arkitektkontoret. I muren sitter en fast bänk av sten. Bredvid muren står en rododendron. Till vänster stefanandra, fläder och strutbräken. Foto: Håkan Dahl, juni 2015.

Figur 19.

Ovanför entrédörren har nyligen ett konstverk i mosaik återuppsatts (figur 21). Verket ska troligen tolkas som arkitektens ritlinjal (Dahl, maj 2016).

Figur 21. Entrédörren med konstverk i mosaik ovanför. Foto: Håkan Dahl, maj 2016.

Figur 22. Blommande rododendron vid entrén. Foto: BN, juni 2016.

Figur 24. Strutbräken ramar in den lilla gräsytan och kantar kalkstensgången som löper genom hela område 1. Foto: Håkan Dahl, juni 2015.

Historik

I en tidig växtlista, från slutet av 1950-talet, nämns följande växter i det här området:

OMRÅDE 1			
Ur växtlistan	Aktuellt vet. namn	Svenskt namn	Kommentar
<u>Vid ingång från Vingesgatan</u>			
Clematis paniculata (vit)	<i>Clematis terniflora</i>	stor vippeklematis	Förmodligen rör det sig om <i>Clematis paniculata</i> Thun. som är tveksamt hårdig i Sverige men verkar gå att odla i gynnsamma lägen.
Clematis lazurstern blå	<i>Clematis</i> (Tidiga Storbloommiga Gruppen) 'Lasurstern'	tidig storblommig klematis 'Lasurstern'	
<u>Vid trappmur</u>			
Pattenocissus tricuspidata	<i>Parthenocissus tricuspidata</i>	rådhusvin	
<u>I hörn vid gångplattor</u>			
Juniperus chinensis	<i>Juniperus chinensis</i>	kinesisk en	
<u>Vid trappnergång</u>			
Hypericum calycinum (Perikon)	<i>Hypericum calycinum</i>	Prakthyperikum	Prakthyperikum ingår i johannesörtssläktet. Perikon är det danska namnet på detta släkte.
Cytisus praecox	<i>Cytisus x praecox</i>	vårginst	Gyvel är det danska namnet
<u>Vid garage och ljusbrunn</u>			
Spirea arguta (brudspirea)	<i>Spiraea x arguta</i>	brudspirea	
Viburnum opulus Roseum (Snöballebusk)	<i>Viburnum opulus</i> 'Roseum'	snöbollsbuske	
<u>Mot Vingesgatan</u>			
Vilda rosor			

Idag finns ingen av ovanstående växter kvar. På bilder från omkring år 1960 går det dock att ana några av växterna, såsom klematisen vid entrén. Gångstegen med kalkstensplattor syns redan på fotona från sent 50-tal.

Figur 25. Fasad mot Vingesgatan 1958. Privat fotosamling DR5-001-048.

Figur 26. Fasad mot Vingesgatan från nordväst, år 1958. Privat fotosamling DR5-001-022.

Carporten uppfördes inte samtidigt som huset 1956 utan tillkom i början av 1960-talet. Dessförinnan nåddes entréerna från Vingesgatan genom en trägrind (se figur 28).

Mot Vingesgatan fanns ett staket i samma stil, med storsvuxna rosor innanför. Dessa ersattes efter några år av en klippt lövhäck (Dahl, muntligen, mars 2016) vilken togs bort när gatan breddades under perioden 1963-67. Istället planterades några tallar längs vägen (se figur 29). Vid 2000-talets början hade dessa tagits ned (figur 31).

Figur 27. Gräsplan mot Vingesgatan på ett foto från år 1963. Till höger syns rosorna som utgjorde avgränsningen mot gatan vid denna tid. Privat fotosamling DR5-001-010.

Figur 28. Ingång från Vingesgatan 1959. Privat fotosamling DR5-001-021.

Figur 29. Fasaden mot Vingesgatan år 1994. Bredvid carporten syns de tallar som planterades efter att gatan breddats. Till höger skymtar Område 11, Skridskobanan. Privat fotosamling F1125-903.

Figur 30. Området mellan entrén och Vingesgatan sett från väster år 2001. I bakgrunden skymtar carporten. Privat fotosamling F1014-09.

Figur 31. Fasad mot Vingesgatan år 2001. Privat fotosamling F1014-01.

Figur 32. Ungefär samma vy som till vänster, fast år 2015. Foto: Håkan Dahl.

Värden

- Den relativa **öppenheten** mot gatan, det vill säga att det inte finns någon hög häck eller staket. Detta stämmer med funktionalismens ideal, även om det egentligen inte stämmer med hur det ursprungligen sett ut i just den här trädgården. Husets arkitektoniska värde gör också att det bör vara väl synligt från gatan.
- Den lilla **öppna ytan/gräsytan** i områdets mitt.
- Gångstigen med **kalkstensplattor**, eftersom kalksten var bland de vanligaste materialen i tidiga funkisträdgårdar. Här har det funnits sedan huset uppfördes under sent 1950-tal.
- **Vårlökarna**, vilka ofta uppmärksammas av förbipasserande (Dahl, muntligen, maj 2016). Deras ålder är oklar och värdet är främst estetiskt, men vårlökar var mycket uppskattade i funkisträdgårdarna.

Målsättningar

- Att huset ska vara väl synligt från gatan. Därför bör merparten av växtligheten vara max 1,5 meter hög, alternativt ha höga stammar så att det går att se huset under kronorna. Klätterväxter på byggnaden begränsas av samma skäl.
- Att det ska finnas en öppen yta i områdets mitt, gärna något större än den som finns idag.
- Att gångstigen med kalkstensplattor ska finnas kvar.
- Att vårlökarna även fortsättningsvis finns kvar, har möjlighet att frodas samt syns väl från gatan.

Åtgärdsförslag

- Ta ned flädern nära carporten + den lilla flädern nära lönnen.
- Ta bort den lilla asken i sydvästra delen av området.
- Ta ned lönnen i nordvästra delen av området.
- Även högstubbar kan tas ned.
- Rododendronen till höger om entrén (sett från gatan) beskäres så att den maximalt har samma höjd som entrédörren och inte sträcker sig alltför långt ut i kalkstensgången. Beskärningen görs under vårvintern och grenarna kortas in intill sidogrenar (Vollbrecht et al 2006, s. 80-81).
- Klematis kan planteras invid en av stolparna vid entrén (se figur 25). Helst *Clematis* (Tidiga Storblommiga Gruppen) 'Lasurstern' enligt växtlistan från sent 1950-tal.
- Rododendronen närmast carporten bör beskäras regelbundet för att den inte ska ta över hela gångstigen mot entrén. Se över den varje vårvinter. Placeringen är inte optimal och det är helt OK om den flyttas till en annan plats där den har bättre möjlighet att breda ut sig.
- Stefanandra beskärs i regel inte, men den tål en kraftig beskärning under vårvintern, så detta kan göras om den sträcker sig för långt ut i gången. Stefanandran är ett relativt sent tillskott, men ett ganska trevligt sådant.
- Klätterbenveden hålls efter så att vårlökarna inte täcks helt av den. Håll den längs trottoaren, där den eventuellt kan fungera som en mycket låg "häck".
- Om en tydligare avgränsning mot gatan önskas skulle samma typ av staket som mot Krukmakaregränd kunna användas, och klätterbenveden kan få klättra på detta. Jag tror det skulle fungera att låta det vita staketet löpa runt Skridskobanan och bort till garageinfarten. Avgränsningen mot gatan har ju sett väldigt olika ut under årens lopp här vid Doktorn 5, men det låga vita staketet är något som Hanne och Svend valt, och därför är det inte fel att använda det för eventuella nya hägnader.
- Strutbräken hålls efter och kan gärna begränsas något så att den öppna ytan blir större. Begränsa den även ut mot vägen.
- Önskemål finns om att byta ut den lilla gräsytan mot en trampväxt för att underlätta skötseln. Jag tycker att det skulle vara helt OK. Det viktigaste är att den öppna ytan finns kvar.
- Vid huset finns en värmepump och önskemål finns om att dölja den på något sätt. Möjligen skulle en nätt spalje (för inspiration se figur 55-56) med någon skuggtålig klätterväxt kunna dölja den åtminstone delvis.
- Om lönnarna mot Skridskobanan tas bort kommer ett siktstråk att skapas åt detta håll. Detta kan förstärkas genom att lagerhäggen reduceras och högstubben i närheten tas ned.

Figur 33. Stefanandra och rododendron vid carporten behöver hållas efter så att inte gången växer igen. Det är inget egentligt problem om rododendronen tas bort/flyttas. Foto: Boel Nordgren, november 2015.

Figur 34. Flädern nära carporten bör tas ned. Foto: Boel Nordgren, november 2015.

2. Hörnet intill carporten

Figur 36. Murgröna mot trädgårdsmuren. I bakgrunden rododendron. Foto: BN, juni -16.

Figur 35.

Nuläge

Det här är ett viktigt område eftersom det är det första besökare som kommer österifrån på Vingesgatan ser av tomten vid Doktor 5. Idag finns här ett par funkior (*Hosta*), lite strutbräken (*Matteuccia struthiopteris*) och en rododendron (*Rhododendron* sp.). Soptunnorna som tidigare dolts bakom vintergrön växtlighet står idag fritt. På marken ligger några kalkstensplattor. Som gräns mot den mer privata delen av trädgården finns en låg vit mur. Mot denna växer murgröna (*Hedera helix*).

Figur 37. Hörnet intill carporten juni 2015. Foto: Håkan Dahl.

Historik

Precis som längs resten av tomtens gräns mot Vingesgatan fanns det från början en häck av storvuxna rosor i det här området. Roshäcken ersattes av en klippt lövhäck, som vid mitten av 60-talet hade en höjd på över 2 m (se figur 51). Den enda växt som i övrigt omtalas i växtlistan från sent 1950-tal är *Juniperus chinensis*, kinesisk en. En pelarformad sådan lär ha stått i sydvästra delen av Område 2 (Dahl, muntligen, juni 2016). Längs den låga vita muren syns också, på ett fotografi från år 1966, något som ser ut som små tallar (figur 39). Själva muren uppfördes sannolikt i samband med att carporten byggdes under början av 1960-talet (Dahl, muntligen, juni 2016).

OMRÅDE 2			
Ur växtlistan	Aktuellt vet. namn	Svenskt namn	Kommentar
Mot Vingesgatan			
Vilda rosor			
Kring soptunna			
<i>Juniperus chinensis</i>	<i>Juniperus chinensis</i>	kinesisk en	

Figur 38. Hörnet intill carporten år 2016. Foto: BN.

Figur 39. Hörnet intill carporten år 1966. Privat fotosamling, DR5-001-026.

Vid början av 2000-talet var området fortfarande relativt öppet (se figur 40), men under det följande årtiondet fick växtligheten i området sådana proportioner att det inte gick att se huset längre (figur 41 & 42).

Figur 40. År 2001. Privat fotosamling F1014-01.

Figur 41. År 2010. Privat fotosamling D2139-9604.

Figur 42. År 2010. Privat fotosamling D2139-9605.

Värden

- **Kalkstensplattorna**, vilka härrör från sent 1950-tal.
- **Trädgårdsmuren**, vilken uppfördes i samband med att huset byggdes.
- **Rododendronen**, eftersom det är en växt som är kännetecknande för just den här trädgården.

Målsättningar

- Att området ska kännas mer omhändertaget än det gör idag, t ex genom att soptunnorna får en mer diskret placering.
- Att områdets västra sida ska vara relativt öppet med maximalt meterhög växtlighet, så att det går att se trädgårdsmuren, carporten och nedgången till kontoret. Den privata entrén kan ligga mer dold om så önskas. Det är bara bra om bilen syns väl i carporten eftersom det stämmer väl med den funktionalistiska eran då bilen var modern och gärna fick en framträdande placering.
- Att eventuell ytterligare avgränsning mot gatan ska kännas luftig.

Åtgärdsförslag

- Måla hela muren vit.
- Återställ rabatten som tidigare funnits vid trädgårdsmuren (se figur 39) och placera funkiorna där. Stubben i rabatten kan säkert stå kvar - plantera bredvid den.
- Föryngringsbeskär rododendronen som står vid trädgårdsmuren. Detta görs under vårvintern. Plantera en ny rododendron norr om den befintliga i områdets östra del så att det skapas en rododendronvägg mot grann-tomten. Placera den dock inte nära trottoaren. Förslagsvis flyttas den rododendron som står vid entrégången i Område 1 hit. Ta bort almsly. Gräv ur ordentligt innan nyplantering, för att få bort kirsålen, eller täck ytan under en längre period.
- Om ni även vill markera tomtgränsen längs Område 2 med ett staket eller en mur så bör detta hållas i samma höjd som trädgårdsmuren. Förslagsvis antingen en förlängning av muren, ett staket motsvarande det som finns längs Krukmakaregränd, eller ett stående staket med nätta proportioner, motsvarande det nya som uppförs längs Område 3, fast alltså i samma höjd som trädgårdsmuren.
- Mot gatan skulle kunna planteras en låg friväxande häck av t ex rosenpirea (*Spiraea x bumalda*), vilken blev en populär häckväxt under 1950-talet eftersom de inte behövde klippas och därmed var lättskötta. Det finns sorter av olika storlek. Även brudspirea eller ölandstok passar utseendemässigt och tidsmässigt, men den förra blir kanske alltför storvuxen medan läget kanske är lite väl skuggigt för ölandstoken. Om ölandstok väljs så passar en gulblommande bäst tidsmässigt. Smultronschersmin, *Philadelphus 'Mont Blanc'* är en vitblommande växt som skulle kunna användas. Den nämns i växtlistan för Doktorn 5 från sent 50-tal. Ett helt annat alternativ är att använda klätterbenved även här, precis som i Område 1.
- Placera soptunnorna nära vägen i områdets östra del. Förslagsvis döljs de delvis av en spaljé med nätta proportioner på vilken ni låter klematis klättra. På en del av det område där det idag växer kirsålar kan skapas en hårdgjord yta i nivå med trottoaren att ställa soptunnorna på.
- Plantera klematis vid carportens pelare - gärna *Clematis* (Tidiga Storblommiga Gruppen) 'Lasurstern', enligt den tidiga växtlistan.
- Plantera gärna en skuggtålig trampväxt mellan kalkstensplattorna för att kunna behålla den öppna ytan utan alltför mycket besvär med ogrärensning.
- En pelarformad kinesisk en (se s. 26) kan möjligen komplettera i södra delen av området.

3. Gången längs östsidan

Nuläge

Det här är ett slags entréområde till trädgårdens södra delar. Längs husets östra sida sträcker sig en gångstig av kalkstensplattor i nord-sydlig riktning. Öster om gångstigen, längs tomtgränsen, står två rododendron, en mörkt rosa trädgårdsprakttry (*Weigela x hybrida*) samt två doftschersminer (*Philadelphus coronarius*). Marken täcks av en hel del kirskaal (*Aegopodium podagraria*) men här växer även strutbräken (*Matteuccia struthiopteris*) och funkia (*Hosta* sp.). Längs husväggen står bland annat hasselört (*Asarum europaeum*), funkia, brandgul lilja och en liten *Campanula*, möjligen murklocka. Mot trädgårdsmuren står en akleja (*Aquilegia vulgaris*) och löjtnantshjärta (*Lamprocapnos spectabilis*). Vid tomtgränsen i öster finns ett ca 2 meter högt staket av stående slänor. Staketet är mycket nedgången.

Figur 45. Fotot är taget från trädgårdsmuren i områdets norra del i riktning mot söder. Både till vänster och höger syns rododendron. Foto: Boel Nordgren, mars 2016.

Figur 43.

Figur 44. Trädgårdsprakttry, *Weigela x hybrida*.

Figur 46. Fotografi mot norr. I bakgrunden syns Laholms kyrka och kyrkogård. Foto: Boel Nordgren, mars 2016.

Historik

I det här området uppfördes tidigt en pergola. På fotografier från slutet av 1950-talet (figur 48 & 49) syns bland annat klätterrosor och blomsterlupin i pergolan. Blomsterlupinen finns med på växtlistan från ungefär samma tid, och enligt listan fanns det även klematis och kaprifol samt ett flertal perenner.

Pergolan stod längs tomtgränsen på östra sidan av området. Den syns på ett foto från tidigt 1970-tal (figur 52) men strax därefter togs den bort (Håkan Dahl, muntligen, mars 2016) eftersom den var för skötselkrävande. Väster om pergolan stod fruktträd, och marken täcktes av gräs.

Figur 47. Omkring 1960-61 stod en hammock vid den låga trädgårdsmuren. Till höger syns pergolan och några fruktträd. Privat fotosamling DR5-001-025.

Figur 48. I pergolan fanns en enkelt utformad bänk. Fotot är taget år 1958. Privat fotosamling DR5-001-024.

Figur 49. Pergolan. Fotot togs år 1958, i riktning mot söder. Privat fotosamling DR5-001-023.

Figur 50. Fasaden mot öster år 1958. Privat fotosamling DR5-001-020.

Följande växter nämns i listan från slutet av 1950-talet:

OMRÅDE 3			
Ur växtlistan	Aktuellt vet. namn	Svenskt namn	Kommentar
Utanför kontorsfönster			
Äpplen, plommon och päron			
Pergola			
Clematis montana Rubens	<i>Clematis montana</i> var. <i>rubens</i>	röd bergklematis	
Polyhonum	<i>Polygonum</i>		Det har funnits många <i>Polygonum</i> som senare har förts till andra släkten. Att veta vilken växt som åsyftas i det här fallet är svårt, men det är möjligt att det handlar om bokharabinda, som numera heter <i>Fallopia baldschuanica</i> .
Caprifolium	<i>Lonicera</i>	Troligen handlar det i det här fallet om en kaprifol.	Till släktet <i>Lonicera</i> hör även try, men här rör det sig troligen om en kaprifol som klättrat i pergolan.
I pergola			
Chrysanteum leuchanteum hybr.	<i>Leucanthemum vulgare</i>	prästkraige	
Chrysanthemum maximum	<i>Leucanthemum x superbum</i>	jätteprästkraige	
Chrysanthemum x rubellum Clara Curtis	<i>Chrysanthemum zawadskii</i> 'Clara Curtis'	höstkraige	
Aubrietia hybrida Barkers Double	<i>Aubrietia x cultorum</i> 'Baker's Double'	aubrietia	
Lathyrus latifolius	<i>Lathyrus latifolius</i>	rosenvial	
Lupinus Polyphyllus	<i>Lupinus polyphyllus</i>	blomsterlupin	
Phlox Rijnstroom	<i>Phlox paniculata</i> 'Rijnstroom'		
Helianthus	<i>Helianthus</i>		Helianthus är solrossläktet, så det här kan innebära lite allt möjligt, t ex jättesolros, skobandssolros eller till och med jordärtskocka!

Kontoret låg på nedre plan i huset, med ljusinsläpp åt öster.

Figur 51. På 1960-talet hade gångstigen med kalkstensplattor lagts längs husets östra sida. Bakom hammocken syns en klippt häck. Den blommande busken skulle kunna vara en björkspirea, *Spiraea betulifolia*. Fotot togs år 1966. Ur: Privat fotosamling, DR5-001-050.

Figur 52. Det här fotot lär vara taget år 1972. I bakgrunden till vänster syns fortfarande pergolan. Ur: Privat fotosamling DR5-001-041.

Figur 53. År 2001 såg området ganska annorlunda ut jämfört med 1950-70-talet. Gräset var borta, och där pergolan tidigare stått syns bland annat rododendron och strutbräken. Ur: privat fotosamling F1014-02.

Figur 54. Nedan. I södra delen av området står idag en gammal hammock. I bakgrunden staketet mot grannen i öster. Foto: Boel Nordgren, juli 2016.

Värden

- **Kalkstensplattorna**, vilka härrör från sent 1950-tal.
- **Trädgårdsmuren**, vilken troligen kom till i samband med att carporten byggdes, dvs tidigt 1960-tal.
- **Rododendronen**, eftersom det är en växt som är kännetecknande för just den här trädgården.
- **Kaprifolen** vid staketet, eftersom den kan vara från sent 1950-tal.

Målsättningar

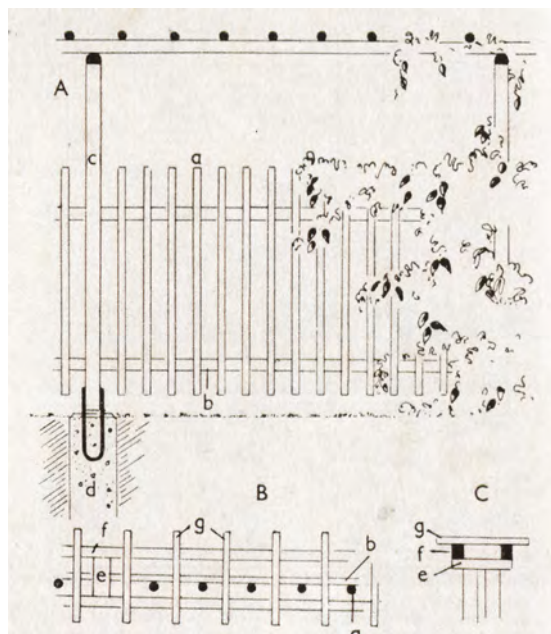
- Att området ska vara en enkelt utformad men inbjudande och välkomnande passage till den mer privata delen av trädgården i söder.
- Att utseendet delvis ska återställas till 1960-talets utseende.
- Att tomtgränsen ska vara tydligt markerad med ett staket men att själva staketet inte ska vara alltför dominerande utan relativt diskret utformat.

Åtgärdsförslag

- Ersätt staketet längs tomtgränsen, antingen med ett exakt likadant som det som finns där idag, eller med ett med nättare proportioner och glesa smala spjälor eller kvadratisk mönster (se figur 55 & 56). Staketet kan med fördel sträcka sig ändå bort till den låga trädgårdsmuren i områdets norra del.
- Om ett luftigare alternativ väljs kan insynsskydd ändå skapas med hjälp av klätterväxter, t ex den kraftigväxande bokharabindan (*Fallopia baldschuanica*) och röd bergklematis som båda finns med i växtlistan från sent 1950-tal, liksom någon form av kaprifol, också enligt växtlistan. Behåll den kaprifol och den ros som står vid staketet idag. Behåll även doftschersminerna men föryngringsbeskär dem rejält.
- Den breda rabatten längs tomtgränsen kan med fördel ersättas med gräsmatta. Den rododendron som står längst söderut skulle då kunna tas bort om så önskas.
- Kalkstensgången kan gärna smalnas av så att det endast blir en smal trampstig i gräset. De plattor som blir över kan användas för att återskapa en sittplats under björken (se figur 65), om så önskas.
- Pergolan skulle kunna återuppföras, men kräver en del skötsel för att hålla sig fin.
- Restaurera gärna hammocken så att den kan tas i bruk igen.
- Planer finns på att markera gränsen mot Område 6, Slänten i söder, på något sätt. Detta är en god idé eftersom området då kan fortsätta användas som kompost utan att denna syns från övriga trädgården. Mitt förslag är att en luftig spalje byggs, och att klätterväxter planteras vid den. För lämpliga klätterväxter att använda se växtlistan från sent 1950-tal.
- Rabatten intill huset har ställt till en del fuktproblem för fönstren (Dahl, muntligen, maj 2016) och det som önskas här är en variation av växter som blommar under året men inga buskar med djupa rötter. Mitt råd är att inte blanda för mycket utan håll er till ett par olika växter - under funktionalismen föredrogs masseffekt framför variation. En eller ett par höstblommande perenner kan gärna kompletteras med tulpaner i en eller två klara färger (klarrött och klargult). Det allra bästa är nog att föröka den befintliga funkian och komplettera den med tidigblommande tulpaner i klara färger.

Figur 55. Den enkla kvadraten var det vanligaste spaljemönstret i funkisens trädgårdar. Dimensionerna var nätta. Ur: Wilke, 2006, s. 187.

Figur 56. Förslag till luftig spalje uppbyggd av rund- och halvstavar. Ur Gibson (red.) *Trädgården som hobby*, 1958. Bilden hämtad ur: Wilke, 2006, s. 187.

4. Stora gräsplanen i söder

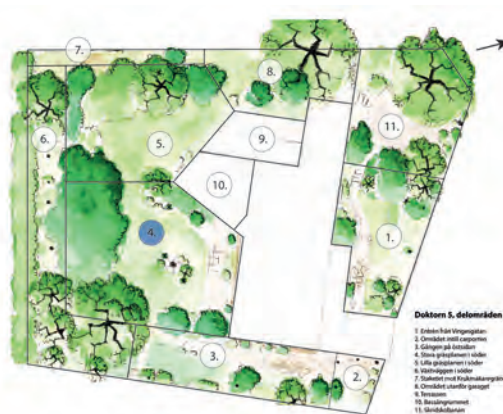
Nuläge

Det här får nog betraktas som trädgårdens viktigaste "rum", eftersom det är det som nyttjats mest. Rummet nås från vägen via gången längs östsidan. Det finns också en dörr från Bassängrummet som leder hit ut.

Idag finns två fasta sittplatser i området, dels en vit platsbyggd bänk runt högstubben i mitten, och dels en stenbänk under rododendronbuskaget vid husets sydöstra knut. Mellan altandörren och stenbänken ligger kvadratiske betongplattor. Längs husväggen frodas kirsålen (figur 60).

Vid bassängrummets vägg finns en tämligen blandad rabatt med bland annat murgröna (*Hedera helix*), idegran (*Taxus* sp.), lagerhägg (*Prunus laurocerasus*), funkia (*Hosta fortunei* 'Francee') och kärleksört (*Hylotelephium* sp.). Och så har lite hallon (*Rubus* Hallon-Gruppen) och almsly (*Ulmus glabra*) smugit sig in.

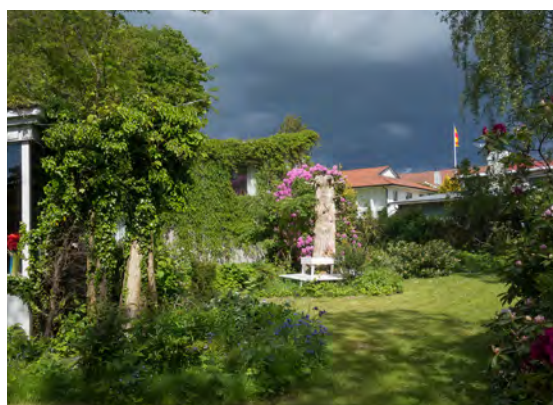
I söder utgörs rummets vägg av storvuxna rododendron (*Rhododendron* sp.).

Figur 57.

Figur 58. Runt högstubben finns en vit platsbyggd bänk. Juni 2015, Foto: Håkan Dahl.

Figur 59. Området sett från väster, i juni 2015, Foto: Håkan Dahl.

Figur 60. Fotografiet är taget i riktning från Bassängrummet mot sittplatsen under rododendronbuskaget vid husknuten i sydost. Kirsålen i rabatten. Foto: Boel Nordgren, juli 2015.

Historik

Högstubben som står centralt i området är en rest av en stor gran som stått här. Troligen var det en blågran, *Picea pungens* Glauca-gruppen, och det var en av de första växter som planterades i trädgården (se figur 61). Även rododendronbuskaget i söder planterades tidigt (se figur 63), sannolikt med inspiration från Sofiero, men Hanne och Svend gjorde också en hel del resor till England och fick troligen en del inspiration direkt därifrån (Håkan Dahl, muntligen, mars 2016).

Figur 61. Redan på detta foto från 1957 syns granen i områdets centrala del. Ur: Privat fotosamling DR5-001-001.

Figur 62. År 1957 var bassängen ännu inte inbyggd. Utanför bassängmuren fanns en liten rund yta med kalkstensplattor, och en trampstig av samma slags plattor ledde österut. Privat fotosamling DR5-001-031.

Figur 63. Det här fotot är taget mot väster, i riktning mot Krukmakaregränd, år 1959. Bakom Hanne, som sitter i mitten, syns relativt nyplanterade rododendronplantor. Ur: Privat fotosamling DR5-001-006.

Bassängen byggdes in först vid mitten av 1960-talet. Dessförinnan skildes den från övriga trädgården av en låg vit mur. Utanför denna mur fanns en liten rund yta med kalkstensplattor (figur 62), troligen det som betecknas "Terrass utanför mur" på växtlistan från sent 50-tal. Också markbeläggningen lades om i samband med att Bassängrummet uppfördes. En del av kalkstensplattorna fick istället bilda en liten plats (se figur 65) nedanför björken som står i områdets sydöstra hörn. Där låg de dock endast en kort tid.

Den extra husvägg som tillkom i nordväst då Bassängrummet uppfördes gjorde att Område 4 blev ett ännu tydligare rum än vad det varit från början. Detta kom att bli Svend och Hannes favoritplats. Här intogs ofta lunch och kaffe (Håkan Dahl, muntligen, mars 2016). Vid väggen har bland annat stått en vinterjasmin (*Jasminum nudiflorum*).

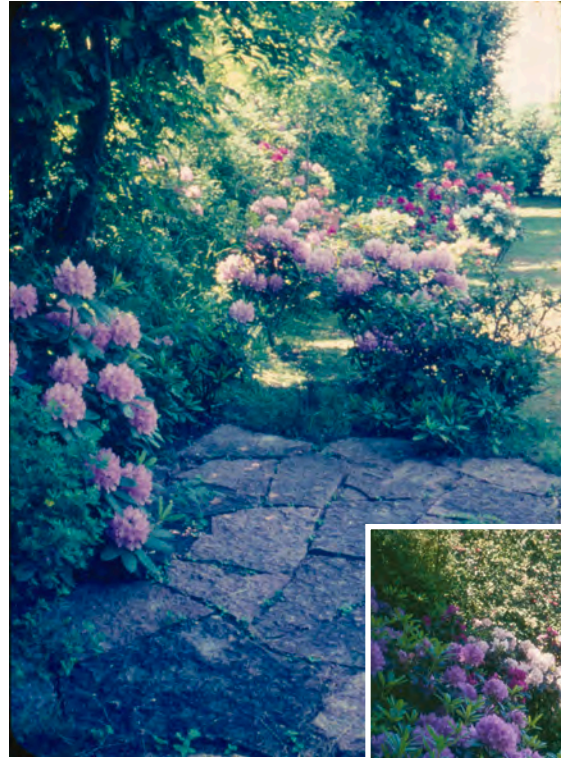
I växtlistan från slutet av 1950-talet finns ett antal växter noterade i olika delar av det här området. Bland annat nämns rådhushvin. Antingen har det funnits rådhushvin tidigare men inte idag, eller så har det att göra med att klättervildvin ibland kallades rådhushvin förr. Idag finns, vad jag kunnat se, endast klättervildvin (*Parthenocissus quinquefolia*).

OMRÅDE 4			
Ur växtlistan	Aktuellt vet. namn	Svenskt namn	Kommentar
Utanför burspråksfönstret			
Juniperus chinensis (Enebusk)	<i>Juniperus chinensis</i>	kinesisk en	
Taxus baccata fastigiata (Tax)	<i>Taxus baccata</i> 'Fastigiata'	irländsk idegran	
Ilex aquifolium (Kristtorn)	<i>Ilex aquifolium</i>	järnek	Kristtorn är det danska namnet på järnek, men namnet används ibland även i Sverige.
Cytisus præcox (gyvel)	<i>Cytisus x praecox</i>	vårginst	Gyvel är det danska namnet
Terrassen under sovrumsfönster			
Philadelphus lem. verginal (Jasmin)	<i>Philadelphus Lemoinei</i> -Gruppen alt. <i>Ph. Virginalis</i> -Gruppen	småblommig schersmin alt. kameliaschersmin	Jag kan inte riktigt avgöra vilken art eller sort det rör sig om.
Philadelphus lem. Mont Blanc	<i>Philadelphus</i> (Lemoinei-Gruppen) 'Mont Blanc'	smultronschersmin	
Philadelphus lem. gardoniannus	<i>Philadelphus lewisii</i> (tidigare: <i>Philadelphus gordonianus</i>)	Gordonschersmin	
Parthenocissus tricuspidata (Rådhushvin)	<i>Parthenocissus tricuspidata</i>	rådhushvin	
Terrass utanför mur			
Rosa rubiginosa (Röda, vita och gula vilda rosor)	<i>Rosa rubiginosa</i>	äppelros	Arten äppelros har rosa blommor, men i <i>Rosa Rubiginosa</i> -Gruppen verkar finnas sorter med alla möjliga färger.

"Burspråksfönstret" ligger i vinkeln mellan bostadsdelen och Bassängrummet. Innan Bassängrummet uppfördes syntes Burspråksfönstret tydligare (figur 62) än det gör idag. "Terrassen under sovrumsfönster" är den plats där det idag står en stenbänk under en rododendron.

Figur 64. Kalkstensplattor, begonior och kinesisk en (*Juniperus chinensis*) utanför burspråksfönstret år 1961. Privat fotosamling DR5-001-008.

Figur 65. Nedanför björken fanns under en kort period en liten plattbelagd yta att ställa utemöbler på. Foto från år 1966, taget mot väster. Privat fotosamling DR5-001-035.

Figur 66. År 1972, DR5-001-036

Figur 67. År 1967 var bassängrummet uppfört, och nya markplattor hade lagts utanför. Vid bassängrummet en stor rugge med gullris (*Solidago* sp.) Privat fotosamling DR5-001-019.

Figur 68. Bassängrummet rakt fram och bostadsdelen i vinkel till höger. Foto 1968. Privat fotosamling DR5-001-043.

Figur 69. År 1970. Svend och Hannes favoritplats utanför Bassängrummet. Här intogs ofta lunch och kaffe. De gråaktiga växterna är sannolikt havtorn (*Hippophae rhamnoides*). I övre vänstra hörnet skymtar också något som ser ut som bokharabinda (*Fallopia baldschuanica*). I bakgrunden till höger syns sannolikt den kinesiska en och idegran som omnämns i växtlistan från ca 1960. Ur: Privat fotosamling DR5-001-053.

Figur 70.
År 1971,
4162-201

Figur 71. År 1972. Foto taget från nordöstra hörnet av Område fyra. Privat fotosamling DR5-001-040.

Figur 72. År 1972. Sittmöbel i nordöstra hörnet av Område fyra. Privat fotosamling DR5-001-042.

Figur 73. År 2001. Granen är uppstammad sedan lång tid tillbaka, och bänken har funnits runt trädet sedan 1980-talet. Privat fotosamling F1014-03.

Figur 74. År 2001. Granen bildade ett tak över stora delar av Område 4, F1014-04.

Granen togs ned för ungefär 15 år sedan, så troligen ganska snart efter att ovanstående foton tagits. Bänken under det uppstammade trädet byggde Svend själv, så den tillkom före år 1984 (Dahl, muntligen, mars 2016).

Värden

- **Gräsytan**, eftersom obrutna gräsmattor är ett av funkisträdgårdarnas signum. Här bryts dock gräsmattan av platsen där granen tidigare stått.
- Det stora **rododendronpartiet** i söder, eftersom rododendron är en växt som kännetecknar just den här trädgården, och eftersom den här formar en massiv vägg.
- **Betongplattorna** eftersom de härrör från tidigt 1960-tal. De är dock smutsiga och slitna och kan vara svåra att rengöra.
- **Den vita bänken runt högstubben**, eftersom den platsbyggdes av Svend Bøgh-Andersen.
- **Stenbänken** under rododendronen.

Målsättningar

- Att återskapa 1960-talets känsla utanför Bassängrummet.
- Att området ska kännas prydligt och ombonat och inbjuda till solbadande, fikastunder och även mer aktiva sysselsättningar såsom bollspel och badminton.
- Att större delen av området ska utgöras av en obruten gräsmatta, möjligen med undantag för något som ersättning för granen som stått i områdets mitt.
- Att det ska finnas en sittplats strax utanför Bassängrummet.
- Att rabatterna ska vara tydligt avgränsade och innehålla ett ganska begränsat urval av växter.
- Att det ska finnas en tydlig avgränsning mot Område 3, Gången längs östsidan, med en öppning ganska nära björken.

Åtgärdsförslag

- Prova att rengöra betongplattorna. Alternativt kanske det går att få tag på motsvarande plattor från en trädgård i Båstad som är från samma tid (Dahl, muntligen, maj 2016). Det kan vara ett bra alternativ om de befintliga inte går att få rena. Håll ogräsfritt mellan plattorna.
- Ta bort högstubben efter blågranen och de flesta växterna runt den. Trädet kan ersättas men i nuläget föreslår jag dock att marken jämnas till och att gräsmatta sås.
- Idegranarna runt högstubben tas om hand men placeras på annan plats, förslagsvis ut mot Krukmakaregränd där det står en idegran sedan tidigare.
- Kalkstenstensplattorna tas till vara och kan t ex användas för att återskapa sittplatsen under björken.
- Den platsbyggda bänken bevaras så att den kan användas om någon i framtiden vill plantera ett nytt träd på platsen.
- Rododendronen vid väggen föryngras så att stenbänken kommer fram och så att buskaget förhoppningsvis blir lite tätare.

- Rododendronen vid väggen samt lagerhäggen bredvid kan användas som avgränsning mot gången i öster, men lagerhäggen skulle även kunna ersättas av/kompletteras med en rododendron. De små buskarna och perennerna mellan rododendronen och lagerhäggen tas med fördel bort och ersätts av gräsmatta.

- Försök återskapa rabatten längs husväggen i norra delen av Område 4 ungefär enligt foto DR5-001-053, det vill säga med en lågvuxen en framför fönstret och en högre bredvid. För att hantera kirskalet kan ni behöva täcka ytan helt över 2-3 säsonger.

- Lagerhäggsbuskarna är inte ursprungliga och kan tas bort eller stå kvar. Komplettera rabatten längs Bassängrummet samt "tungan" ut från husknuten med växter ur växtlistan från sent 1950-tal såsom järnek och vårginst. Gullriset hade en framträdande roll under 1960-talet och kan mycket väl åter ges en del utrymme. Återplantera gärna vinterjasmin (*Jasminum nudiflorum*) längs muren, och låt bokharabinda klättra uppåt väggarna.

- Många av växterna i rabatten längs Bassängrummet och i "tungan" ut från husknuten kan med fördel flyttas, men behåll gullris och pioner. Pionerna samspelar fint med rododendronen, både när det gäller färg och den lite svulstiga stilen.

- Rododendronbuskaget i söder kan om så önskas reduceras något så att gräsmattan blir större. Rensa buskaget från hallon, alm och eventuell annan sly. Jordförbättra vid behov under våren med gödselmedel för surjordsväxter. Gödsla inte efter månadsskiftet juni/juli men kratta gärna in löv och barr i buskaget på hösten. Ta bort döda grenar och förnygringsbeskär under vårvintrern (Vollbrecht et al 2006).

- Återskapa gärna sittplatsen under björken med kalkstensplattor från Område 3. Behåll gärna rosen (eftersom den gör sig bra under björken) men övriga växter på platsen kan med fördel tas bort. Komplettera med något städsegrönt (idegran?) mellan björk och rododendron för att få ett "ryggstöd" och för att skymma sikten mot komposten. Ett alternativ är att försöka förlänga rododendronbuskaget genom kompletteringsplantering.

Figur 75.

Figur 76.

Figur 75,76 & 78. Rododendron i stora buskaget.

Figur 77. Rododendron vid husväggen.

Figur 79 & 80. Pioner i rabatten mellan Område 4 och 5.

Foton: BN, juni 2016.

Figur 77.

Figur 78.

Figur 79.

Figur 80.

5. Lilla gräsplanen i söder

Nuläge

Område 5 avgränsas dels av större buskage av rododendron och bondsyrén i väster och söder, och dels av bassängrummets vägg och terrassens mur i norr. I områdets västra del står en lärk (*Larix* sp.). Mellan syrénbuskaget och rododendronbuskaget i söder växer strutbräken (*Matteuccia struthiopteris*). Längs muren i norr står några perenner och en liten bänk. På muren växer klätterrildvin (*Parthenocissus quinquefolia*).

Figur 81.

Figur 82. Område 5 sett från sydväst. Foto: Håkan Dahl, juni 2015.

Figur 83. Terrassen och Bassängrummet till höger. I bakgrunden syns den stora hängbok som står utanför garaget. Foto: Håkan Dahl, juni 2015.

Figur 84. Område 5 sett från öster. Lärken till vänster. Foto: Håkan Dahl, juni 2015.

Figur 85. Område 5 sett från nordväst. Foto: Håkan Dahl, juni 2015.

Historik

När det gäller det här området finns inga uppgifter i växtlistan från sent 50-tal. På de tidigaste fotografierna syns emellertid att någon slags en hade planterats vid terrassen redan år 1957 (se figur 87). På 1990-talet hade denna, samt ett par tujor som också placerats längs muren, vuxit sig mycket stora (figur 92). På ett foto från 1957 syns något som påminner om rosenrips (*Ribes sanguineum*) i områdets södra del (figur 88).

Figur 86. År 1956. Privat fotosamling DR5-001-034.

Figur 87. År 1957. Vid muren har planterats något som troligen är någon slags en, eftersom det är vad som syns på senare fotografier. Privat fotosamling DR5-001-033.

Figur 88. År 1957. Buskarna som syns i förgrunden skulle kunna vara rosenrips (*Ribes sanguineum*). Privat fotosamling DR5-001-032.

Figur 89. År 1963. Muren längs terrassen och bassängområdet. I bakgrunden det nyplanterade rododendronbuskaget. Privat fotosamling DR5-001-011.

Figur 90. År 1968. Område 5 sett från sydväst. Privat fotosamling DR5-001-052.

Figur 91. År 1972. Område 5 sett från nordväst. Privat fotosamling DR5-001-037.

Figur 92. År 1994. En och tuJOR har vuxit sig mycket stora. Privat fotosamling F1125-904.

Figur 93. År 2001. Sittmöbler strax söder om västterrassen. Privat fotosamling F1014-07.

Figur 94. År 2001. Lärk och rododendron i västra delen av Område 5. Privat fotosamling F1014-10.

Värden

- **Den obrutna gräsytan**, eftersom sådana är ett av funkisträdgårdarnas främsta signum.
- **Rhododendronbuskagen**, eftersom rododendron är en växt som kännetecknar just den här trädgården, och eftersom växten här utgör områdets väggar åt flera håll.
- **Syrenbuskaget**, vilket dels är bland de äldsta växterna i trädgården men även har en viktig funktion eftersom det avgränsar Område 5 mot Krukmakaregränd.

Målsättningar

Att området ska kännas öppet och luftigt men ändå privat och tydligt avgränsat från gatan.

Att området ska innehålla en obruten gräsmatta som omgärdas av större rododendron- och syrenbuskage.

Att det öppna området ska inbjuda till aktiva sysselsättningar såsom bollspel och badminton.

Att det ska finnas en tydlig avgränsning mot Krukmakaregränd, med en öppning i riktning mot hängboken vid garaget.

Åtgärdsförslag

- Låt gräset gå ända in till muren. Enstaka buskar el perenner kan få finnas i ruggar längs muren, men inte så många. Se i så fall växtlistan från sent 1950-tal. I pergolan fanns till exempel flera solälskande växter som säkert skulle trivas mot muren. Välj dock de lägre, så att muren inte försvinner helt bakom växterna.

- En gångstig kan skapas genom strutbräkenpartiet mellan rododendronbuskagen och upp mot Område 6, Slänten i söder. Låt dock gärna en hel del strutbräken finnas kvar eftersom de ser trevliga ut mot rododendronen.

- Rododendronbuskaget jordförbättras vid behov under våren med gödselmedel för surjordsväxter. Gödsla inte efter månadsskiftet juni/juli men kratta gärna in löv och barr i buskaget på hösten. Ta bort döda grenar och föryngringsbeskär under vårvintern (Vollbrecht et al 2006). Rensa bort strutbräken som står inne i buskaget, men akta rododendronens känsliga rötter.

- Försök få fart på syrenbuskaget genom att ta ned asken i söder så att buskaget får mer ljus, skär ned buskaget rejält, rensa bort almsly och kirskål (kontinuerligt under hela tiden som buskaget återhämtar sig) samt gödsla med naturgödsel på våren. Buskaget kan reduceras mot Krukmakaregränd och istället kompletteras med något städsegrönt som ger insynsskydd året om - förslagsvis idegran.

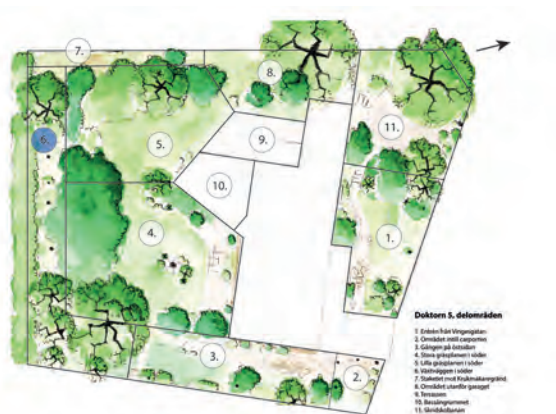
- Vid den tidpunkt då lärken behöver tas ned på grund av skröplighet vill jag egentligen föreslå att en ny planteras på ungefär samma plats. Det är dock inte säkert att en ny planta skulle trivas bland högvuxna syrener, rododendron och idegran. Lärk är ett pionjärträd och vill ha mycket ljus. Gör gärna ett försök men om det inte fungerar får lärken bli ett minne på fotografier.

- Grillen från 1950-talet står i det här området. Denna tas tillvara.

6. Slänten i söder

Nuläge

I stort sett hela södra sidan av tomten, samt det sydöstra hörnet, behandlas här som ett område. Det innehåller en rad med högstubbar efter askar. På högstubbarna klättrar murgröna. Två askar lever fortfarande, en längst i väster och en i öster. I öster ingår även ornäsbjörken (*Betula pendula* 'Dalecarlica'), en stor hassel (*Corylus avellana*), en fläder (*Sambucus nigra*) och en doftschersmin (*Philadelphus coronarius*) i området. De stora rododendronbuskagen sträcker sig in i områdets norra del, och i söder gränsar området till en plantering längs vårdcentralens parkering.

Figur 95.

Figur 96. Bakom rododendronpartiet syns bland annat ett par högstubbar efter ask (*Fraxinus excelsior*). Foto: Håkan Dahl, juni 2015.

Historik

Söder om Doktorn 5 låg fram till 1990-talet en äldre villa med en trädgård fylld av gamla buskar och fruktträd. Därför fanns inget egentligt behov av att plantera något insynsskydd mot sydgränsen. Uppe på slänten stod emellertid en rad askar, vilka kortades ned vid slutet av 1980-talet och flera togs ned omkring sekelskiftet 2000 (Dahl, muntligen, maj 2016). Högstubbarna lämnades dock kvar.

Nedanför askarna kan det ha vuxit någon enstaka hagtorn (Dahl, muntligen, maj 2016) och vid slutet av 50-talet planterade Svend och Hanne rododendronbuskaget som har beskrivits ovan.

I sydvästra hörnet av Område 6 har funnits en del buskar, men exakt vad de var av för slag, utöver syrenerna som finns kvar än idag, är oklart (Dahl, muntligen, maj 2016).

Sydvästra hörnet fungerade som "avstjälningsplats" för trädgårdsavfall. Det var aldrig en medveten kompost utan mer en plats som låg dolt och därför användes för detta ändamål.

Figur 97. År 1972. Det som syns bakom rododendronen är troligen askarna, och kanske någon hagtorn. Privat fotosamling DR5-001-036.

Figur 98. Fotot är taget mot sydväst och visar Södra slänten år 1972. Privat fotosamling DR5-001-039.

Värden

- **Hasseln**, dels eftersom den har en anseelig storlek och kan vara gammal, och dels därför att fruktbärande träd såsom hassel är värdefulla för djurlivet.

- **Rododendronen** - det stora buskaget som sträcker sig in i området är ett av trädgårdens värdefullaste inslag.

Målsättningar

- Att området ska utgöra en massiv växtvägg mot söder, en vägg som både skapar avskildhet, ger lä och som är trevlig att titta på från sittplatserna invid husets södervägg.

- Att sydöstra hörnet även fortsättningsvis ska användas för kompostering.

Åtgärdsförslag

- Ta ned högstubbarna efter askarna. Även de kvarstående askarna kan tas ned om så önskas.

- Plantera en ny rad av mindre träd eller buskträd. Ett förslag är bärapel, *Malus baccata*, en växt som bland annat föreslås i Lena Larssons och Gunnar Martinssons *Mitt hem och min trädgård* från 1963. Ett annat alternativ är rosenapel, *Malus floribunda*, som har ljusrosa blommor och som t ex rekommenderas av Gunnar Berge (1948). För att bryta av skulle en eller ett par purpurapel kunna användas. Gunnar Berge nämner t ex *Malus* (Purpurapel-Gruppen) 'Eleyi', vilken går att få tag på än idag. Även hagtorn skulle passa mycket bra och ge vacker vårblooming, men på grund av päronpesten (hagtorn är värdväxt) har hagtorn sålts och planterats sparsamt i dessa trakter under ett antal år. Problemet har varit störst på västra sidan av Skåne och upp mot Göteborg. Hör med kunnig plantskola angående aktuella rekommendationer och vad de kan/vill leverera för hagtorn. Tidsmässigt rekommenderar jag den vanliga trubbhagtornen, *Crataegus monogyna*.

- En luftig men ändå tydlig avgränsning mot Område 3, Gången längs östsidan, kan skapas genom en spaljé med klätterväxter.

- Det finns önskemål om att skapa en utsiktsplats i trädgårdens sydvästra hörn, som kan nås via en gångstig mellan rododendronbuskagen i Område 5, och från vilket huset kan beundras. Jag ser inget problem med detta utan tycker att det låter som en god idé.

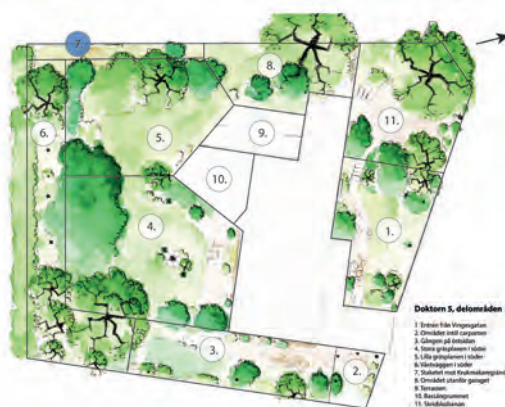
7. Staketet mot Krukmakaregränd

Figur 99.

Nuläge

Staketet mot Krukmakaregränd är lågt och består av två horisontellt lagda vitmålade brädor.

Några storväxta barrväxter har nyligen tagits ned inom området, och idag växer här en hel del kirskaål (*Aegopodium podagraria*) och almsly (*Ulmus glabra*). Längs staketet står ett antal rosor, men jag har inte funnit sorterna ur den gamla växtlistan. Det skulle möjligen kunna vara underlagsrosorna som står kvar. För tillfället ger området ett risigt intryck.

Figur 100. Ovan. Staketet mot Krukmakaregränd juli 2015. Foto: Boel Nordgren.

Historik

I området sattes tidigt upp ett staket med åtta horisontellt lagda slankor. Möjligen kan det ha varit en modell som användes i Svends eller Hannes hemtrakter i Danmark. Här verkar det endast ha varit ett provisorium för det byttes ut mot det vita staketet redan efter ett fåtal år.

I växtlistan från sent 1950-tal nämns rossorterna 'Dorothy Perkins' och 'Gruss an Zabern'. Om dessa stod längs hela staketet eller om det rörde sig om enstaka plantor vet vi inte.

Figur 101. Juli 1959. Staketet mot Krukmakaregränd. De vita och röda blommor som skymtar kan vara de rosor som omnämns i växtlistan från omkring år 1960. Rosa 'Dorothy Perkins' är visserligen rosa, men det är inte säkert att fotografiets färger är korrekta. Privat fotosamling, DR5-001-005.

Växter i området enligt listan från slutet av 1950-talet:

OMRÅDE 7			
Ur växtlistan	Aktuellt vet. namn	Svenskt namn	Kommentar
Mot staketet mot Krukmakaregränd			
<i>Polygonum baldschuanicum</i>	<i>Fallopia baldschuanica</i>	bokharabinda	
Rosa Dorothy Perkins (röd)	<i>Rosa</i> (Wichurana-Gruppen) 'Dorothy Perkins'		
Rosa Grussan Sabern (vit)	<i>Rosa</i> (Multiflora-Gruppen) 'Gruss an Zabern'		

Värden

- **Staketet**, som fick sin nuvarande utformning under 1960-talet.

Målsättningar

- Att staketet finns kvar och inte döljs helt av växtlighet, även om det gärna kan klättra rosor på det.
- Innanför staketet finns högre buskage som ger bra lä och insynsskydd så att södra delen av trädgården känns privat och ombonad.

Åtgärdsförslag

- Ta bort all sly samt liguster längs staketet.
- Ytan närmast staketet slås/klippas ofta så att kirsålen tröttnas ut. Det kan vara idé att ta bort det översta jordlagret, lägga på tidningspapper och ny jord och sedan så in nytt gräs, så får gräset en chans att etablera sig innan kirsålen hittar upp till ljuset igen. Att ha en perfekt gräsmatta här känns inte så viktigt, men det är viktigt att kirsålen hålls nere så att det inte ser för ovårdat ut. Framförallt tills rododendron och idegran har utökats.
- Rododendron och idegran kan tillåtas sträcka sig ut mot staketet i Område 7 samt bilda (idegranen) ett städsegrönt insynsskydd längs syrenbuskaget.
- I södra delen av området skulle några högväxta tujor (*Thuja* sp.) eller ädelcypresser (*Chamaecyparis* sp.) kunna utgöra ett insynsskydd. Det finns önskemål om att skapa en utsiktplats uppe på slänten i trädgårdens sydvästra hörn, och då är det lämpligt att träden nedanför är vintergröna och ganska högväxta. Att plantera barrväxter i grupp stämmer visserligen bättre med 1970-talets trädgårdar än med funktionalismens, men å andra sidan har det funnits flera stora buskage med barrväxter i den här trädgården.
- Om så önskas skulle listans rossorter kunna planteras här (eller prova att ockulera in dem). Detta har dock inte särskilt hög prioritet eftersom plantorna ändå inte skulle synas inifrån trädgården. Det kan därför få bli en senare fråga. Behåll de befintliga rosorna, håll kontinuerligt rent från ogräs och jordförbättra för att få plantorna att ta sig lite bättre. Vi vet ändå inte om det är grundstammar som står kvar eller om det var det här lite vilda utseendet som Svend och Hanne föredrog. Det kan mycket väl ha varit det senare.

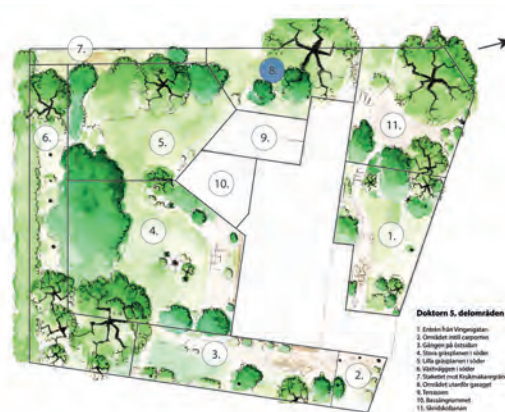

Figur 102. Ros längs Krukmakaregränd. Foto: Boel Nordgren juni 2016.

8. Området intill garaget

Nuläge

Området intill garaget innehåller idag ett par rododendronbuskage samt en stor och pampig hängbok (*Fagus sylvatica* 'Pendula'). Under boken står en liten klätterbenved (*Euonymus fortunei*). Några barrväxter togs bort förra året, vilket gör att avgränsningen mot vägen inte är riktigt så tydlig som den varit tidigare. Det är dock fortfarande bara genom en öppning mellan två rododendronbuskage som det går att se in i trädgården från vägen.

Figur 103.

Figur 104. I övre vänstra hörnet syns hängbokens grenar. Rakt fram två rododendronbuskage och en öppning in mot trädgården. Foto: Håkan Dahl, juni 2015.

Figur 105. Område 5 och 8 sedda från söder. Foto: Håkan Dahl, juni 2015.

Figur 106. Hängboken rakt fram. Till vänster garaget. Foto från nordost, Håkan Dahl, juni 2015.

Figur 107. Där det har röjts längs staketet växer en hel del kirskål. Foto: Boel Nordgren, juli 2015.

Historik

Figur 108. Garaget år 1957, med det ursprungliga staketet som dock endast var uppsatt ett fåtal år. Privat fotosamling DR5-001-046.

I växtlistan från slutet av 1950-talet nämns bland annat ligustersyrén (*Syringa reticulata*) i det här området. Det kan möjligen vara en sådan som syns på fotografiet från 1972 (figur 110).

Figur 110. År 1972. Fotot är taget inne från trädgården. Den vitblommande busken skulle kunna vara en ligustersyrén (*Syringa reticulata*). Privat fotosamling DR5-001-038.

Figur 109. Garaget år 2016, med det vita staketet som troligen tillkom redan på 1960-talet, och hängboken som idag är mycket stor. Foto: Boel Nordgren, mars 2016.

OMRÅDE 8			
Ur växtlistan	Aktuellt vet. namn	Svenskt namn	Kommentar
I hörnet intill garaget			
<i>Syringa vulgaris</i> (blålila syren)	<i>Syringa vulgaris</i>	bondsyrén	
<i>Syringa amurensis</i> (vit syren)	<i>Syringa reticulata</i>	ligustersyrén	
<i>Parthenocissus tricuspidata</i> (Rådhusvin)	<i>Parthenocissus tricuspidata</i>	rådhusvis	

Figur 111. Område 5 sett från söder år 2001. Rakt fram och till vänster syns ett par växter som sannolikt var tujor. Till vänster och höger syns även rododendron och rakt fram hängbokens grenar. Foto: Privat fotosamling F1014-05.

Figur 112. Rododendron strax utanför Västterrassen.
Foto: Boel Nordgren, juni 2016.

Värden

Hängboken, som är ett riktigt utropstecken i trädgården.

Rododendronbuskagen, som är karaktäristiska för trädgården vid Doktorn 5.

Målsättningar

- Att växtligheten ska ge en tydlig avgränsning mot gatan så att Västterrassen och Lilla gräsplanen i söder är skyddade från insyn.
- Att det ska finnas en öppning/gångstig från Lilla gräsplanen i söder mot hängboken vid Krukmakaregränd.

Åtgärdsförslag

- Placera en pelarformad en utanför terrassens sydvästra hörn.
- Ett fåtal barrväxter (förslagsvis tuja eller idegran) kan om så önskas återplanteras i områdets södra del.

9. Västterrassen

Nuläge

På västra sidan av huset ligger en terrass som nås från vardagsrummet. Halva terrassen är täckt av ett tak, och den avgränsas mot söder och väster av en låg mur utan öppning mot trädgården.

På fotografiet från år 2015 syns terrassen inklädd med klättervildvin (*Parthenocissus tricuspidata*), men i skrivande stund (2016) har det mesta av vildvinet rensats bort från byggnaden.

Vid terrassens norra vägg finns en stam efter ett blåregn, men det verkar inte vara något liv i den. Här finns även en klätterhortensia (?) som det verkar vara lite liv i. I samma rabatt växer lite vintergröna (*Vinca minor*).

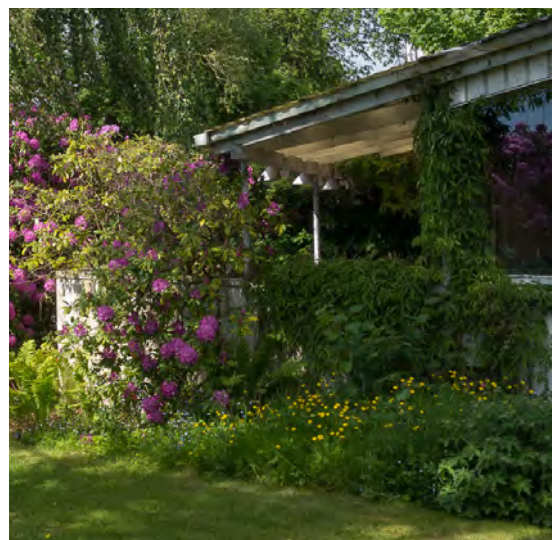
På terrassen finns tre fasta bänkar av sten. Bredvid och mellan bänkarna växer rododendron. På terrassen står även en grupp vitmålade utemöbler i trä.

Längs muren i söder finns en rabatt men ingen växtlighet förutom rododendronen.

Figur 114. Västterrassen sedd från söder. Till höger syns även Bassängrummet. Foto: Håkan Dahl, juni 2015.

Figur 113.

Figur 115. En titt över muren in på terrassen. Foto: Boel Nordgren, juli 2015.

Figur 116. En av stenbänkarna på terrassen. Foto: Boel Nordgren, juni 2016.

Historik

Från början var terrassen belagd med oregelbundna kalkstensplattor men dessa togs bort någon gång mellan 1963 och 1965 och ersattes av kvadratiske plattor.

De fasta stenbänkarna längs muren i väster syns redan på fotografier från 1958 (figur 118 & 119).

Taket som täcker delar av terrassen förlängdes ut till muren i samband med att bassängen byggdes in.

Figur 117. Tre fotografier från sent 1950-tal som visar terrassen från söder och från sydväst. Ur: Privat fotosamling DR5-001-031 (1957), DR5-001-032 (troligen 1959) & DR5-001-033 (1957).

Figur 118. År 1958. Hanne och Susanne i terrassens nordvästra hörn. Troligen är det en brudspirea som syns mellan bänkarna. Privat fotosamling DR5-001-029.

Figur 119. År 1958. Terrassen sedd inifrån vardagsrummet. Privat fotosamling DR5-001-047.

Figur 120. År 1959. Bassängen var ursprungligen en del av terrassen. Privat fotosamling DR5-001-004.

Figur 121. År 1963. Fotot är taget mot norr. Till vänster ser det ut att vara en klätterros, och rakt fram syns sommarblommor och blåregn. Privat fotosamling DR5-001-012.

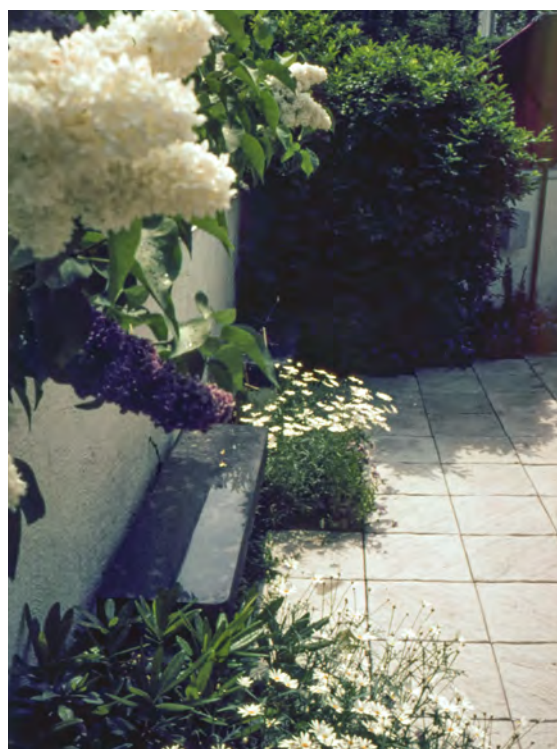
Figur 122. År 1965. Syrenerna sträcker sig in över terrassen. Privat fotosamling DR5-001-014.

Figur 123. Fotot är taget omkring 1968-70 och visar blåregnet på terrassen i full blom. Privat fotosamling fotosamling DR5-001-030.

Figur 124. Vila på terrassen år 1966. Privat fotosamling DR5-001-016.

Figur 125. År 1966. Sommarblommor mellan de fasta bänkarna. Privat fotosamling DR5-001-015.

Omkring år 1970 frodades blåregnet på Västterrassen. Senare planterades en klätterhortensia bredvid blåregnet, och denna kan ha gjort att blåregnet inte trivdes lika bra som tidigare (Dahl, muntligen, maj 2016).

Vid muren mot söder stod ett litet körsbärsträd vid början av 1970-talet (Dahl, muntligen, maj 2016).

Figur 126. År 1968. Margerit bredvid stenbänken. Privat fotosamling DR5-001-044.

Förutom brudspirea som syns på ett foto från år 1958 (figur 118) och blåregnet så är det svårt att finna växterna från listan på fotografierna. Troligen gjordes en hel del ändringar i planteringarna i samband med att plattorna lades om mellan 1963 och 1965.

OMRÅDE 9			
Ur växtlistan	Aktuellt vet. namn	Svenskt namn	Kommentar
Terrassen			
Clematis montana rubens (karminrosa) maj-juni	<i>Clematis montana</i> var. <i>rubens</i>	röd bergklematis	
Wisteria multijuga (Blåregn) maj	<i>Wisteria floribunda</i> 'Multijuga'		'Multijuga' har väldigt långa blomklasar. Jag är osäker på om det verkligen är denna som finns här, eller om det är en vanlig <i>Wisteria sinensis</i> .
Parthenocissus tricuspidata (Rådhusvin)	<i>Parthenocissus tricuspidata</i>	Rådhusvin	Kanske har det tidigare funnits rådhusvin, eller så handlar det om klättervildvin, <i>Parthenocissus quinquefolia</i> .
Mellan fasta bänkarna			
Spirea arguta (Brudspirea) maj	<i>Spirea x arguta</i>	brudspirea	
Philadelphus lem. voie lactée (Vit jasmin) juni	<i>Philadelphus</i> (Burfordensis-Gruppen) 'Voie Lactée'	schersmin 'Voie Lactée'	
Vibornom opulus roseum (Snöballebusk) juni	<i>Viburnum opulus</i> 'Roseum'	snöbollsbuske	
I andra terrasshörnet			
Forsytia	<i>Forsythia</i>	forsythia	

Figur 127. År 1967. Västerassen sedd från öppningen i till vardagsrummet. Fotot är taget mot söder. Privat fotosamling DR5-001-017

Figur 128. År 1968. Terrassen sedd från bassänghållet. I hörnet en rododendron. Vad som blommar i rött i bakgrunden är oklart. Privat fotosamling DR5-001-051.

Värden

Betongplattorna som lades på Västterassen någon gång mellan 1963 och 1965.

Stenbänkarna som funnits här sedan sent 1950-tal.

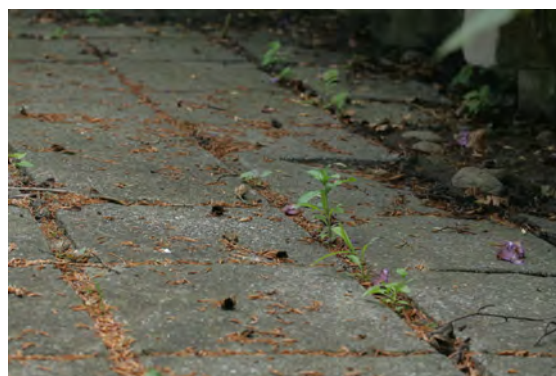
Målsättningar

Att Västterassen ska kännas välskött och inbjuda till måltider, solbad och annan avkoppling.

Att så långt som möjligt återgå till utseendet under sent 1960-tal.

Åtgärdsförslag

- Prova att beskära rododendronen i sydvästra hörnet till några decimeter ovan mark. Detta görs på vårvintern. Den kommer sedan att kräva kontinuerlig beskärning, men kan vara trevlig att ha kvar eftersom det är den äldsta.
- Ta bort övriga tre rododendron. De planterades senare och är för kraftigväxande för platsen.
- Använd odlingsytorna mellan bänkarna för sommarblommor, till exempel margerit som på bilderna från 1960-talet. Möjligen skulle det även kunna fungera med en brudspirea (se växtlistan och figur 118).
- Vid muren mot söder kan planteras murgröna enligt figur 127. Utrymmet kan även användas till sommarblommor.
- Plantera nytt blåregn, gärna *Wisteria floribunda* 'Multijuga' enligt växtlistan.
- Plantera röd bergklematis vid stolpen i terrassens mitt. Se växtlistan från sent 1950-tal.

Figur 129. Det är mycket stor skillnad på de plattor som varit skyddade från väder och vind (vänster) och de som inte varit det (höger). Foto: Boel Nordgren, juni 2016.

10. Bassängrummet

Nuläge

Bassängrummet ligger på husets södra sida. Mot öster och söder består väggarna av en vit putsad mur med glaspartier ovanpå. Sidan som vetter mot Västterrassen utgörs av en trävägg och ett stort fönster.

Inne i rummet finns sittmöbler och en pool/bassäng som är ungefär 3 m i diameter. Mellan bassängen och muren finns en smal planteringsbädd.

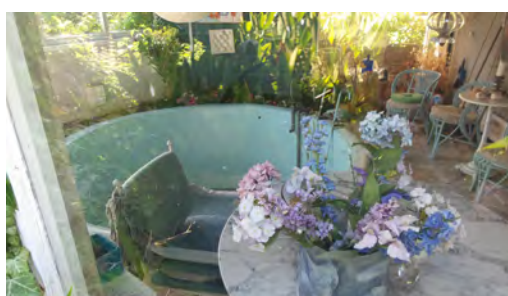
Figur 130.

10. Bassängrummet

Figur 131. Bassängrummet ligger på södra sidan av huset och har stora glaspartier mot trädgården. Foto: Håkan Dahl, juni 2015.

Figur 132. Ovan: Bassängrummet sett från trädgården juli 2015. Höger: Bassängrummet sett från Västterrassen juni 2016. Foton: Boel Nordgren.

Historik

Anledningen till att ett rum i huset tas upp i vårdprogrammet för trädgården är att utrymmet ursprungligen var en del av terrassen och alltsammans omgärdades av en låg mur. Först vid mitten av 1960-talet byggdes bassängen in.

Figur 133. Då huset var nybyggt år 1957 omgärdades bassängen endast av en låg vit mur och området var sammankopplat med Västterrassen. Privat fotosamling DR5-001-031.

Figur 134. Förbi bassängen och bort mot Västterrassen löpte en trampstig av kalksten med grov yta. Foto från år 1957. Privat fotosamling DR5-001-028.

Figur 135. Bassängen sedd från Västterrassen år 1958. Privat fotosamling DR5-001-002.

På fotografierna från 1957-1963 kan vi om inte annat skymta en en (figur 138), kanske den som nämns i växtlistan från samma tid:

OMRÅDE 10			
Ur växtlistan	Aktuellt vet. namn	Svenskt namn	Kommentar
I hörnet bakom bassängen			
Juniperus communis (Enebusk, pelareformad)	<i>Juniperus communis</i>	En	
Thujopsis dolabrata altissima (Tuja)	<i>Thujopsis dolabrata</i>	Hiba	<i>Thujopsis dolabrata</i> är hiba, medan tuja heter <i>Thuja</i> på latin. Därför är det lite oklart vilken växt det rör sig om här.
Cotoneaster humifusa (Dvärgmispel, röda bär)	<i>Cotoneaster humifusa</i>		Jag kan inte finna <i>Cotoneaster humifusa</i> i Svensk Kulturväxtdatabas, så jag är osäker på svenskt namn och hårdighet i Sverige.
Lonicera caprifolium (röd kaprifol)	<i>Lonicera caprifolium</i>	kaprifol	Det kan röra sig om någon art, för den vanliga kaprifolen har snarare gula blommor.

Figur 136. Del av terrassen med bassängen i bakgrunden. Foto från år 1959. Privat fotosamling DR5-001-004.

Figur 137. Bassängen och terrassen sedda från söder/sydoost år 1959. Privat fotosamling DR5-001-003.

Figur 138. Ölandstok, pelargon och en vid bassängkanten år 1961. Privat fotosamling DR5-001-007.

Figur 139. År 1963. Bassängen sedd från nordväst. Troligen är det sommarblommor som syns runt bassängkanten. Privat fotosamling DR5-001-009.

Figur 140. Stor monstera i bassängrummet år 1970. Privat fotosamling DR5-001-045.

Figur 141. Bassängrummet sett från sydväst år 2001. Privat fotosamling F1014-08.

Bassängen byggdes alltså in vid mitten av 1960-talet. Den användes flitigt både före och efter detta. Svend badade nästan varje dag (Dahl, muntligen, maj 2016). Då bassängen var fylld med vatten och i flitig användning vattnades växterna och värmen gick aldrig under noll. Dörren in till vardagsrummet var alltid öppen och ett element tog den värsta kylan. Elementet finns kvar och regleringen fungerar fortfarande. När Hanne blev frusen av sig på äldre dar höjdes temperaturen i huset och dörren till Bassängrummet stängdes. Frosten tog monsteran (se figur 140) i början av 2000-talet (Dahl, muntligen, maj 2016).

Värden

Bassängen, bland annat som uttryck för trädgården som rekreationsplats.

Bassängrummets utformning med **stora glaspartier mot trädgården och Västterrassen**, vilket visar att bassängen fortfarande sågs som en del av trädgården även om den byggdes in.

Muren, vilken är den ursprungliga från slutet av 1950-talet.

Målsättningar

- Att det även fortsättningsvis ska vara möjligt att nå trädgården via en dörr från Bassängrummet.
- Att det även fortsättningsvis ska finnas ett fönster mellan Bassängrummet och Västterrassen.
- Att själva rummet ska hållas ungefär så som det såg ut vid slutet av 60-talet/början av 70-talet.

Åtgärdsförslag

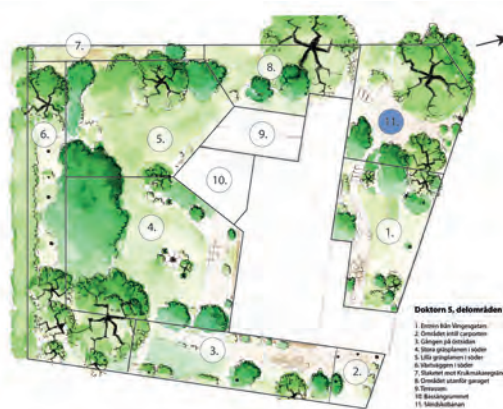
Jag ger inte så mycket åtgärdsförslag för det här området eftersom det idag är ett rum snarare än en del av trädgården.

Då det inte är realistiskt att hålla frosten borta just nu (Dahl, muntligen, 2016) skulle en möjlighet vara att under sommaren använda bädden längs muren för växter som pelargoner (se figur 138), margerit (figur 125) och/eller begonior (figur 134). Detta får väl sägas gälla om huset används under sommarhalvåret, i annat fall känns det förstås onödigt att plantera sommarblommor. Om huset återigen blir bebott året om kanske frostrisken kan hanteras och då finns möjlighet att åter använda utrymmet för stora gröna krukväxter såsom monsteran.

11. Skridskobanan

Nuläge

Det område som kallas för Skridskobanan ligger i trädgårdens nordvästra hörn. Det är en asfalterad cirkelrund yta som omges av bland annat rododendron, lagerhägg (*Prunus laurocerasus*) och två mindre skogslönnar (*Acer platanoides*) i öster. På västra sidan står en lönn och en poppel precis intill varandra, och här finns även en liten upphöjning/kulle som är täckt av bl a kirskaål (*Aegopodium podagraria*), berberis (*Berberis* sp.), oxbär (*Cotoneaster* sp.) och smultron (*Fragaria vesca*).

Figur 142.

Figur 143. Skridskobanan sedd mot väster. Till höger en lönn och en poppel som växer sammanflätat. Rakt fram en liten upphöjning som är full av diverse sly och ogräs. Foto: Håkan Dahl juni 2015.

Figur 144. Skridskobanan sedd mot öster. Bakom bänken står två mindre lönnar och där bredvid en lagerhägg. En gångstig med kalkstensplattor, till höger i bild, leder upp mot entrén. Foto: Håkan Dahl juni 2015

Figur 145. Korsningen Vingesgatan/Krukmakaregränd. Skridskobanan rakt fram. Foto: Håkan Dahl maj 2016.

Historik

Anledningen till att platsen kallas för Skridskobanan är att den fungerade just som en sådan - på sommaren för rullskridskor och på vintern spolades den så att Susanne med kamrater kunde åka vanliga skridskor på den. Susanne var skicklig både på rullskridskor och skridskor (Dahl, muntligen, maj 2016) På vintern deltog även Svend. Skridskobanan var alltså ett populärt inslag i trädgården och den nyttjades flitigt. Den syns redan på de första fotografierna från slutet av 50-talet (se t ex figur 147).

Figur 146. Fotot är taget år 1957. Till vänster syns Område 11. Avgränsningen mot Vingesgatan var från början en storrösk, vilken syns i bakgrunden. Privat fotosamling DR5-001-046.

Figur 147. Susanne på skridskobanan vintern 1958. Privat fotosamling.

Från början omgärdades Skridskobanan dels av ett staket (se figur 146 & 147) och dels av en rad popplar (figur 148) i norr och väster. Öster om Skridskobanan fanns en gräsmatta och en vy upp mot entrén (figur 150). Det fanns också tidigt enstaka vintergröna växter i öster (se figur 148) och dessa blev fler under 1960-talet. Popplarna planterades först mycket tätt, som en häck, och har sedan tagits bort allteftersom de blivit förvuxna och en säkerhetsrisk. Ett par popplar som stod i områdets södra del, där den lilla kullen finns idag, togs ned vid slutet av 1980-talet. Toppen på högstubben som står kvar togs ner i augusti 2011. Vid samma tid hade de vintergröna växterna vuxit sig mycket stora, och i den röjning som gjordes år 2015 togs bland annat en tuja nära Vingesgatan bort.

Popplarna nämns redan i växtlistan från sent 1950-tal:

OMRÅDE 11			
Ur växtlistan	Aktuellt vet. namn	Svenskt namn	Kommentar
Runt skridskobanan			
Pyramidpoppel			

Figur 148. Skridskobanan sedd från öster år 1963. I bakgrunden skymtar staketet och popplarna innanför detta. Till vänster ett par vintergröna växter och till höger roshäcken mot Vingesgatan. Privat fotosamling DR5-001-010.

Figur 149. Susanne och Hanne åker skridskor. Troligen tidigt 1960-tal. Mot Vingesgatan syns den höga lövhäcken som fanns där under ett fåtal år. Privat fotosamling.

Figur 150. Vy från Skridskobanan upp mot husets huvudentré våren 1994. Privat fotosamling, F1129-19.

Figur 151. Skridskobanan sedd från Vingesgatan år 2001. Privat fotosamling F1014-11.

Figur 152. Skridskobanan sedd från Vingesgatan år 2010. Privat fotosamling D2139-9609.

Värden

- Den **asfalterade cirkelrunda ytan** som använts som skridskobana.

Målsättningar

- Att det inte ska finnas några växter runt Skridskobanan som är en säkerhetsrisk för förbipasserande.
- Att Skridskobanan åter ska få en tydlig inramning.
- Att det åter ska finnas ett siktstråk mellan huvudentrén och Skridskobanan.

Åtgärdsförslag

- Ta ned lönnarna, poppeln och högstubben.
- Det är svårt att ge ett åtgärdsförslag för inramningen av Skridskobanan. Att återplantera "poppelhäcken" är inte bra alternativ med tanke på hur snabbt de växer och hur stora de blir. För att få samma typ av höga avgränsning skulle möjligen en högre klippt häck av någon vanlig häckväxt (t ex avenbok, bok, häckhagtorn) kunna vara ett alternativ, särskilt som det fanns en hög klippt häck (troligen avenbok) ut mot Vingesgatan under tidigt 1960-tal. Frågan är dock om inte en mycket låg inramning är bättre, både för att huset ska synas från gatan, och för att sikten ska vara god i kurvan. Svend lär ofta ha föreslagit ölandstok (Dahl, muntligen, maj 2016) och kanske är det vad vi bör hålla oss till. Ur ett historiskt perspektiv finns det alltså argument både för låg häck och hög häck, så i slutändan blir det främst en fråga om hur avgränsad de boende vill att Skridskobanan ska vara. De stora stubbarna efter popplarna kommer hur som helst att behöva fräsas bort innan ny inramning kan planteras.
- Den risiga "kullen" skulle kunna tas bort. Det är oklart när den tillkom och vad som funnits där, men den fanns åtminstone inte under sent 1950-tal (se figur 147).
- Bakom stenbänken kan något städsegrönt planteras som "ryggstöd" om så önskas.
- Siktstråket från stenbänken upp mot entrén kommer att öppnas upp automatiskt om lönnarna bakom bänken tas ned och lagerhäggen beskärs en aning.

Avslutning

Även om ett vårdprogram inte kan ge detaljerade svar på precis alla frågor som uppstår då en trädgård ska restaureras så är det ändå ofta ett värdefullt dokument. Först och främst kan det peka ut den inriktning som restaureringen ska ha, det vill säga vilka som är de övergripande målen, baserat på trädgårdens värden. Den viktigaste delen av vårdprogrammet är emellertid den historiska dokumentationen. I och med att anläggningens historia sammanställts så finns möjligheten att relativt lätt få information om det tidigare utseendet, och därmed inspiration för olika planteringar och åtgärder som kanske inte beskrivs i detalj i själva vårdprogrammet. Områdesindelningen underlättar förhoppningsvis läsningen och förståelsen och gör att det framtida arbetet med trädgården blir lättare att överblicka.

Jag hoppas att det här vårdprogrammet ska fungera som ett redskap för kommande generationer som ska vårda trädgården vid Doktorn 5. Att det ska bidra till att de förstår trädgårdens historia, utseende och funktion samt kan få vägledning för att ta till vara trädgårdens värden. Förhoppningsvis kan vårdprogrammet även inspirera till egna efterforskningar rörande lämpliga växtval eller andra frågor som med säkerhet kommer att dyka upp framöver.

Den naturliga fortsättningen är att nu ta fram en plan för restaureringen, i princip en planteringsplan som baseras på vårdprogrammet men som innehåller mer exakta växtförslag och placeringar än vad det här dokumentet gör. I restaureringsplanen bör ingå någon form av skötselbeskrivning, vilken sedan uppdateras och eventuellt revideras vart 5:e till 10:e år.

Jag är övertygad om att trädgården är i mycket goda händer just nu. Svends och Hannes svärson Håkan Dahl har kunskap om trädgårdens ursprungliga utseende och en fin känsla för hur den skulle kunna återuppväckas ur den slummer den just nu befinner sig i. Att han dessutom har ett intresse för växter och trädgårdsdesign gör att jag är övertygad om att trädgården vid Doktorn 5 har många fina år framför sig.

// Boel

Källor

Otryckta källor

Muntlig källa

Håkan Dahl, svärson till Svend och Hanne Bøgh-Andersen, möten samt kontakt via e-post och telefon hösten 2015-våren 2016.

Arkiv

Familjen Bøgh-Andersen privata arkiv, tillgängligt via Håkan Dahl. Inklusive fotosamling som organiserats av Håkan Dahl.

Internet

Svensk kulturväxtdatabas, SKUD: www.slu.se/sv/ (har använts vid tolkningen av växtlistan från sent 1950-tal).

Tryckta källor

Litteratur

Berge, Gunnar (1948) *Hemträdgården*. Stockholm.

Bergfast, Hans (2010) *Doktorn 5: Svend och Hannes hus i Laholm*. Länsstyrelsens meddelande 2011:14. Länsstyrelsen Hallands län.

Johansson, Emma (2015) *Svend Bøgh-Andersen: stadsarkitekt i Laholm 1951-1974*. Kandidatuppsats 2015:13, Bebyggelseantikvarieprogrammet, Institutionen för kulturvård, Göteborgs universitet.

Larsson, Lena & Martinsson, Gunnar (1963) *Mitt hem och min trädgård*. Stockholm: Tidens förlag.

Lundborg, Lennart, (2003) Svend Bøgh-Andersen—en arkitekt som präglade Laholm, I: *Gamla Laholm*, årsbok för Föreningen Gamla Laholm.

Thelaus, Erik (1958) *Nya svenska villor*, Stockholm.

Vollbrecht, Klaus; Alm, Gustaf & Veltman, Han (2006) *Beskärningsboken*. Natur och Kultur.

Wilke, Åsa (2006) *Villaträdgårdens historia: ett 150-årigt perspektiv*. Stockholm: Prisma.

